

دانشگاه پیام نور مرکز ورامین - رشته حقوق

۱۳۸۹

حقوق جزا اختصاصی 3

مبحث اول: جرایم بر ضد امنیت کشور مستوجب حد:

فصل اول: محاربه و افساد فی الارض به مفهوم اخص:

بخش اول - رکن قانونی:

- ✓ رکن قانونی جرم محاربه و افساد فی الارض، آیه 33 از سوره ی مائده است.
- ✓ حرب در لغت به معنای جنگیدن و پیکار کردن است و محارب به معنای جنگجو و پیکارگر است .
- ✓ لغت فساد، مقابل صحت قرار دارد و به معنای تباه شدن، پوسیدگی، فتنه و آشوب و ... می باشد.

الف) تعریف اصطلاحی محارب و مفسد فی الارض :

✓ « هرگونه حرکت جمعی یا فردی، مسلحانه یا غیر مسلحانه در صورتی که به جامعه ی اسلامی و استقرار امنیت آن لطمه مؤثر وارد نماید، از مصادیق محاربه و افساد فی الارض تلقی می شود که این لطمه می تواند در زمینه ی نظامی، سیاسی، اقتصادی و یا فرهنگی باشد .

ب) مواد قانونی:

- ✓ م 196 قانون حدود و قصاص سابق « هر کس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد محارب است .
- ✓ م 183 قانون مجازات اسلامی « هرکس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد، محارب و مفسد فی الارض است .

بخش دوم- رکن مادی:

الف) مرتکب جرم:

- ✓ قانونگذار در صدر ماده 183 ق م ا، کلمه « هرکس» را به کار برده است . بنابراین شخص یا گروهی محارب و مفسد فی الارض شناخته می شوند که دارای مسئولیت کیفری باشند . پس:
- 1- حکم محارب و مفسد فی الارض برای « طلوع » (دیده بان) مصداق پیدا نمی کند .
نک: طلوع کسی است که مراقب و مواظب قافله ها و کاروان ها بوده تا در صورت بروز خطر، مراتب را به اطلاع سایر رفقا و همراهانش برساند .
- 2- حکم محارب و مفسد فی الارض برای « رده» ثابت نیست و رده کسی است که برای ضبط اموال، معاونت و کمک می نماید.
- 3- با توجه به قاعده « رفع القلم » حکم محاربه و افساد فی الارض بر صغیر و مجنون صدق نمی کند .
- 4- این حکم نسبت به کسی که سلاحش را بر کشد و یا سلاحش را مجهز نماید تا محارب و مفسد فی الارض را بترساند و فساد او را دفع کند، ثابت نمی باشد .
نک: م 184 ق م ا « هر فرد یا گروهی که برای مبارزه با محاربان و از بین بردن فساد در زمین، دست به اسلحه برند، محارب نیستند .

ب) عمومی بودن تهدید:

✓ از تعریف « محارب و مفسد فی الارض » چنین برداشت می شود که تهدید محارب و مفسد فی الارض باید جنبه ی عمومی داشته باشد. بنابراین اگر تهدید علیه یک یا چند نفر بخصوص باشد، جرم محاربه و مفسد فی الارض تحقق نخواهد یافت.

نک: تبصره ی 2 ماده 183 ق م ا « اگر سلاح خود را با انگیزه ی عدالت شخصی به سوی یک یا چند نفر مخصوص بکشد و عمل او جنبه ی عمومی نداشته باشد، محارب و مفسد فی الارض محسوب نمی شود .

نک: اگر شخصی به سوی فردی به جهت عداوت شخصی سلاح بکشد و موجب رعب و هراس در او شود، این جرم چون فاقد جنبه ی عمومی و موجب برهم زدن نظم و امنیت جامعه نمی شود، مرتکب آن مستحق مجازات محارب و مفسد فی الارض نخواهد بود ولی اگر این عمل جانی صورت گیرد که محل رفت و آمد عموم است، هر چند که سلاح کشیدن به سوی چند نفر مخصوص باشد، در این صورت عمل مشمول حکم محارب و مفسد فی الارض ق رار خواهد گرفت .

(ج) دست بردن به سلاح:

✓ برای تحقیق جرم محاربه و افساد فی الارض، کافی نیست که صرفاً شخصی با استعمال الفاظ، به تهدید زبانی بپردازد و یا برای دیگران خط و نشان بکشد، بلکه باید دست به اسلحه ببرد .. بنابراین اگر کسی بدون سلاح به دیگری حمله کند تا مال او را بگیرد و یا او را به قتل برساند، دفاع در مقابل این شخص جایز است ولی حکم محارب را نخواهد داشت .

نک: طبق قانون مجازات اسلامی « میان سلاح گرم و سرد فرقی نیست ».

نک: اگر کسی به قصد ارباب و سلب امنیت از مردم از یک اسلحه کم ری پلاستیکی استفاده کند، شخص مذکور را نمیتوان محارب شناخت، و اگر چنین عمل شود، این امر نتیجه ی تفسیر موسع قانون جزا و دور از منطق حقوق ی است.

(د) محل وقوع جرم: در تحقق جرم محاربه فرقی بین دارالسلام و دارالحرب نیست و مراد ترساندن هر کسی است که ترساندن او حرام است و فرقی بین مسلمان و کافر نیست.

(ه) سلب امنیت و آرامش مردم را فراهم ساختن:

✓ در تحقق محاربه، شخص باید با دست بردن به سلاح، موجبات رعب و هراس و سلب امنیت و آزادی مردم را فراهم کند.

نک: منظور از سلب آزادی، سلب آزادی اجتماعی افراد است و در مورد امنیت، هر اقدام خلاف قانون و مختل کننده نظم، سالب امنیت است.

نک: فرد مجرم باعث اختلال در نظم است و اختلال در نظم، سلب امنیت است .

بخش سوم- رکن معنوی:

✓ وجود قصد عام و قصد خاص جهت تحقق محاربه و افساد فی الارض قطعی است و احراز آن با هرگونه قرینه و اماره امکان پذیر است.

نک: در اهل «ریبه» قصد اخافه مفروض است، منظور از اهل ریبه فرد یا افرادی هستند که احتمال انجام حمله از ناحیه آنها وجود دارد و حالت و شخصیت ظاهری آنها به نحوی است که ایجاد شک می کند.

فصل دوم- محاربه و افساد فی الارض به مفهوم اعم

✓ جرم محاربه و افساد فی الارض عنوانی کلی برای جرایم علیه امنیت جامعه اعم از امنیت داخلی یا خارجی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی و سیاسی دارد و به همین جهت قانون گذار اسلامی برخی از جرایم را به جرم محاربه تعمیم داده است.

بخش اول: قطاع الطريق و سارق مسلح:

الف) رکن قانونی:

1- تعریف: «قطاع الطريق و راهزن بر اُصْ اطلاق می شود، و منظور از اُصْ همان سارق، قاتل و مردم کش می باشد، بنابراین لغت اُصْ فراتر از سارق معنی می دهد .

نک: در حقوق جزای اسلام یکی از مصادیق محاربه و افساد فی الارض، قطاع الطريق، اُصْ و سارق مسلح است.

2- مواد قانونی:

✓ م 653 ق م ا « هرکس در راه ها و شوارع به نحوی از انحاء مرتکب راهزنی شود، در صورتی که عنوان محارب و مفسد فی الارض بر او صادق نباشد به سه تا پانزده سال حبس و شلاق تا 74 ضربه محکوم می شود .

✓ م 654 « هرگاه سرقت در شب واقع شده باشد و سارقین دو نفر یا بیشتر باشند و لااقل یک نفر از آنان حامل سلاح ظاهر یا مخفی باشد، در صورتی که بر حامل اسلحه عنوان محارب صدق نکند، .....» .

ب) رکن مادی: عناصر تشکیل دهنده رکن مادی جرم قطاع الطريق:

1- مرتکب جرم: مرتکب جرم باید سارق مسلح و قطاع الطريق باشد و عده سارقین مؤثر در میزان مجازات و صدق راهزنی نیست.

2- محل وقوع جرم: محل سرقت باید در یکی از راه های خارج شهر و یا روستا باشد، بزرگی و کوچکی و عریض بودن و باریک بودن جاده مؤثر در مقام نیست .

نک: منظور از راه ها، عبارت از پیاده رو و سواره روهاست و شوارع عبارت از راه های بزرگتری است که راه های کوچک از آنها متفرع می گردد مثل بزرگراه ها، اتوبان و ...

3- فعل مرتکب: ✓ عمل مرتکب جرم، فعل مثبت مادی خارجی است چرا که سارق یا سارقین باید :

اولاً- مسلح باشند و میان سلاح گرم و سرد فرقی نیست .

ثانیاً- با توسل و ایجاد رعب و هراس و تهاجم به عابرین و مسافرین، امنیت عبور و مرور مردم را در جاده های خارج از شهر و روستا مختل کنند و اموال آنها را به تاراج ببرند.

ثالثاً- کمین کردن سارق یا سارقین به صورت پنهانی و مخفیانه بوده، ولی تهاجم بر عابرین جهت ربودن اموال آنها باید به صورت علنی باشد .

ج) رکن معنوی:

✓ در جرم قطاع الطريق و سارق مسلح، دو نوع قصد عام و قصد خاص وجود دارد .

✓ قصد عام در واقع خواست عمل مجرمانه است که با حمل سلاح و تهدید عابران و مسافران در جاده تحقق می یابد .

✓ قصد خاص سارق مسلح، حصول نتیجه ی مجرمانه است که با ایجاد رعب و هراس و اخافه مردم و بردن مال متعلق

به آنها صورت می گیرد.

بخش دوم- قیام مسلحانه:

✓ یکی دیگر از مصادیق بارز جرم محاربه، اقدام مسلحانه علیه حکومت اسلامی است .

الف) رکن قانونی این جرم:

1- تعریف: « جرم قیام مسلحانه علیه حکومت اسلامی، در فقه اسلامی تحت عنوان بغی مورد بحث قرار گرفته است .
نک: باغی به معنای متجاوز و متعدی از مرز خویش است .

نک: در عرف فقهای اسلام در کتاب جهاد، بغی به معنی تمرد و خروج از اطاعت امام عادل و قیام مسلحانه در مقابل اوست.

2- مواد قانونی:

✓ م 186 ق م ا « هرگروه یا جمعیت متشکل که در برابر حکومت اسلامی قیام مسلحانه کند، مادام که مرکزیت آن باقی است، تمام اعضا و هوادا ران آن، که موضوع آن گروه یا جمعیت یا سازمان را می دانند و به نحوی پیشبرد اهداف آن فعالیت و تلاش مؤثر دارند، محاربند، اگر چه در شاخه نظامی شرکت نداشته باشند .

✓ بند 5 م 11 قانون نیروهای مسلح « هر نظامی که علیه جمهوری اسلامی ایران اقدام مسلحانه نماید، در صورتی که جرم آنان به منظور براندازی نظام و همکاری با دشمن باشد، با علم به تأثیر آن در براندازی ، در حکم محاربند و ...» .
ب) رکن مادی این جرم شامل عناصر ذیل است:

1- مرتکب جرم: برای اینکه جرم قیام مسلحانه علیه حکومت اسلامی تحقق یابد، بایستی قیام به وسیله گروه یا جمعیتی متشکل صورت گرفته باشد .

نک: به نظر می رسد منظور از جمعیت در قانون نیرو های مسلح، همکاری سه نفر یا بیشتر باشد ولی منظور از جمعیت در قانون مجازات اسلامی، جمع شدن دو نفر یا بیشتر است .

2- تشکل گروه یا جمعیت: منظور از تشکل این است که گ روه و یا جمعیت، به صورت متمرکز و سازمان یافته عمل کنند، و از نظر سازمانی و تشکیلات دارای آنچنان وضعیتی باشند که بتوان نام یک گروه یا جمعیت متشکل را ب ه آن داد.

3- موضوع جرم: موضوع جرم، قیام مسلحانه علیه حکومت اسلامی است و منظور از قیام هر نوع شورش توام با اعمال زور و خشونت است و این موضوع غیر از جنگ است، اعم از اینکه قیام به نتیجه برسد یا نرسد، ولی شرط است که قیام به جهت مقابله و ضدیت با حکومت اسلامی باشد .

نک: به نظر می رسد که مراد از سلاح در این مورد برخلاف جرم محاربه و افس اد فی الارض که میان سلاح گرم و سرد و تفاوتی نیست، بر عکس قیام کنندگان می بایست به سلاح گرم مجهز باشند.

ج) رکن معنوی:

✓ جهت تحقق جرم قیام م مسلحانه احراز عم د عام مرتکبین مبنی بر قصد خیانت آنها به کش ور، جهت تحقق جرم کافی است، لذا حصول نتیجه ی قیام مسلحانه به عنوان عمد خاص، شرط تحقق رکن معنوی جرم قیام مسلحانه نیست .

نک: زمانی اعضا و هواداران این مرتکبین، محارب و مفسد فی الارض شناخته خواهند شد که با علم و اطلاع کامل از موضوع، مرام و هدف گروه یا جمعیت، عضو یا هوادار آن شده باشند .

بخش سوم- سایر جرایم جنبی محاربه و افساد فی الارض :

نخست - طرح براندازی حکومت اسلامی:

✓ م 187 ق م ا « هر فرد یا گروه که طرح براندازی حکومت اسلامی بریزد و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کند. و نیز کسانی که با آگاهی و اختیار امکانات مالی مؤثر یا وسایل اسباب کار و سلاح در اختیار آنها بگذارند، محارب و مفسد فی الارض می باشند .

الف: رکن مادی: عناصر آن:

1- مرتکب جرم: ✓ در طرح براندازی حکومت اسلامی، دو دسته از مرتکبین مورد نظر قانونگذار قرار گرفته است : دسته ی اول- فرد یا گروهی هستند که طرح براندازی حکومت اسلامی را بریزند و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کنند.

دسته ی دوم- کسانی هستند که با علم و اطلاع از مقصود این فرد یا گروه جهت طرح براندازی حکومت اسلامی امکانات مالی مؤثر و یا وسایل و اسباب کار و سلاح در اختیار آنها قرار دهند .

2- وجود طرح براندازی: « منظور از طرح براندازی حکومت : دادن فکر اولیه اقدام ، تعیین مختصات و دیدگاه های آن برنامه ریزی برای انجام عملیات و تدارک لوازم کار است به نحوی که احتمالاً بتواند به سقوط حکومت اسلامی و تغییر رژیم سیاسی کشور منتهی گردد .

نک: به نظر می رسد که هرگونه تبانی، توطئه ولو به طور شفاهی هم باشد، ممکن است نام طرح را به آن اطلاق نمود.
3- تهیه سلاح و مواد منفجره: مواد منفجره و اسلحه که تهیه آنها از شرایط اصلی تحقق جرم است، هر نوع ماده ای است که قابلیت انفجار داشته باشد و هر نوع وسیله ای است که اطلاق اسلحه طبق ضوابط مربوط به آن صحیح باشد .
نک: سلاح سرد مشمول این مورد نمی شود.

4- در اختیار گذاردن وسایل و ابزار کار: این مورد شامل کسانی می شود که به طراح کمک می کنند .

ب- رکن معنوی:

جهت تحقق رکن معنوی جرم براندازی حکومت اسلامی، صرف وجود قصد و احراز آن که به منظور براندازی حکومت

است، کافی می باشد و حصول نتیجه مجرمانه و هدف نهایی مرتکب یا مرتکبین، مؤثر در مقام نیست .

نک: کسانی که با علم و اطلاع، به طراحان براندازی حکومت اسلامی، امکانات مالی و یا وسایل و اسباب کار و سلاح در اختیار آنان قرار می دهند، باید :

اولاً با اختیار کامل و بدون هرگونه اعمال زور و فشار و اجبار اقدام به این امر کرده باشند .

ثانیاً: امکانات مالی باید به نحوی باشد که مؤثر در پیشبرد اهداف طرح کنندگان براندازی حکومت اسلامی باشد.

دوم- جرم نامزد پست مهم کودتا شدن:

✓ م 188 ق م ا « هر کس در طرح براندازی حکومت اسلامی خود را نامزد یکی از پست های حساس حکومت کودتا

نماید و نامزدی او در تحقق کودتا مؤثر باشد، محارب و مفسد فی الارض است .

الف- رکن مادی این جرم و عناصر آن:

1- مرتکب جرم: برخلاف جرم طرح براندازی حکومت اسلامی که قانونگذار اشاره به «فرد یا گروه» کرده، در ماده 188 ق م ا «فقط کلمه هر کس» بکار برده شده است. بنابراین هر کس اعم از فرد یا گروه است و شامل افرادی می شود که دارای مسئولیت کیفری می باشند.

2- حکومت کودتا: مراد از کودتا سوء استفاده از قدرت و تجاوز به قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و واژگون ساختن حکومت و در اختیار گرفتن قدرت به وسیله ی قوای نظامی است که معمولاً به سرکردگی و رهبری یکی از مقامات مهم نظامی صورت می گیرد.

ب- رکن معنوی:

✓ شرط تحقق رکن معنوی جرم علاوه بر عمد عام مرتکب، دایر بر قصد خیانت به کشور، از طریق نامزدی جهت عهده دار شدن یکی از مشاغل حساس در کودتا، وجود و احراز قصد خاص مرتکب نیز ضروری است.

نک: منظور از قصد خاص در این جرم، مؤثر بودن نامزدی شخص در تحقق کودتا می باشد.

بخش چهارم- مقایسه جرم م حاربه و افساد فی الارض با سایر جرائمی که مرتکب به مجازات محارب و مفسد فی الارض محکوم می شود:

الف) مقایسه جرم محاربه با جرائم قیام مسلحانه و طرح براندازی حکومت اسلامی:

1- از نظر تعداد مرتکبین:

✓ جرم محاربه و طرح براندازی حکومت اسلامی حداقل با یک نفر انجام پذیر است.

✓ جرم قیام مسلحانه حداقل با دو نفر انجام پذیر است.

2- از نظر نوع وسیله بکار گرفته شده

✓ در جرم محاربه و افساد فی الارض دست بردن به سلاح، خواه اسلحه سرد باشد یا اسلحه گرم مورد نظر است.

✓ در جرم قیام مسلحانه علیه حکومت اسلامی، یکی از شرایط تحقق دارا بودن سلاح است و قیام کنندگان می با یست مسلح باشند،

نک: سلاح باید گرم باشد.

✓ در طرح براندازی حکومت اسلامی نیز یکی از شرایط تحقق این جرم، تهیه سلاح و مواد منفجره است.

3- از نظر رکن معنوی:

✓ آنچه مسلم است این است که همه ی این جرائم در زمره ی جرائم عمدی محسوب می شوند.

✓ قصد خاص در جرم قیام مسلحانه و طرح براندازی حکومت اسلامی، مقابله و ضدیت با حکومت اسلامی است.

✓ در جرم محاربه و افساد فی الارض، قصد خاص مرتکب، ایجاد رعب و هراس و وحشت در مردم است.

ب) تفاوت محارب و مفسد فی الارض با باغی:

✓ محاربه عبارت است از تجهیز با حمل سلاح و تیج رید و کشیدن هر گونه سلاحی به منظور ایجاد رعب و هراس در مردم و سلب امنیت و آرامش آنهاست، این عمل یا با شرارت محض صورت می گیرد و یا اینکه به قصد انگیزه سرقت، راهزنی و باجگیری و غیره واقع می شود. در این مورد فرقی بین مسلمان و کافر نیست.

✓ بَغی، عبارت از سلاح برگرفتن عده ای از مسلمانان و قیام مسلحانه آنها در برابر امام عادل مسلمین و رهبر جامعه اسلامی، به منظور براندازی حکومت اسلامی است .

✓ جرم محاربه هم به صورت فردی و هم به صورت گروهی واقع می شود، در صورتی که احراز جرم «بغی» به صورت فردی امکان پذیر نیست، چرا که بغی عبارت از خروج یک گروه از افراد باغی است که در مسیری مشترک و به قصد هدفی مشترک، به قیام دسته جمعی و مسلحانه مبادرت کرده باشند.

✓ محارب ممکن است مسلمان باشد یا کافر ولی باغی باید مسلمان باشد .

✓ توبه محارب پس از دستگیری پذیرفته نمی شود، در صورتی که مستجل شود که گروه و یا تشکیلاتی ندارد که

همچنان باقی مانده باشند و تدارک نیروهای متجاوز را ادامه دهند، بعد از دستگیری و اسارت ن یز می تواند توبه کند .

✓ در فقه اسلام برای جرم محاربه چهار نوع کیفر حدی مقرر شده است، در صورتی که مورد باغی فقط دستور جهاد و قتال داده شده است.

ج) تفاوت باغی و مرتد:

✓ ارتداد در واقع عبارت است از برگشت صریح یک مسلمان به جبهه کفر، بنابراین کسی که به ارتداد برخوایسته و مرتد شده است، حکم کافر را دارد و احکام مربوط به کافر درباره او مصداق پیدا می کند . در حالی که در مورد محاربه و باغی، ظاهراً حکم بر اسلام داشتن آنها می شود .

✓ در مورد مرتد که مصداق اح کلم کافر قرار می گیرد، مسأله ارت، طه ارت بدن، غسل، کفن و دفن و سایر مسائل معتبر، در زمره ی مسلمانان قرار نمی گیرد و حتی همسرش نیز بر او حرام می گردد، ولی در رابطه با محاربه و باغی اینچنین نیست.

فصل سوم: طرق اثبات جرم محاربه، مجازات و لواحق آن:

بخش اول: طرق اثبات:

نخست- اقرار:

✓ م 189 ق م ا «با یک بار اقرار به شرط آنکه اقرار کنند بالغ، عاقل و اقرار او با قصد و اختیار باشد، محاربه و افساد فی الارض ثابت می شود .

نک: اقرار کودک، دیوانه، غیر قاصد مثل کسی است که اختلال حواس دارد و یا کسی که در خواب یا به شوخی و مزاح، اقرار می کند و فرد مجبور و مکره نافذ نیست.

دوم- شهادت شهود:

✓ جرم محاربه با شهادت دو مرد عادل ثابت می شود .

نک: یکی از تفاوت های بارز اثبات جرم در سرقت مستوجب حد با جرم محاربه : در سرقت مستوجب حد، اگر سرقت با

شهادت شهود ثابت شود، فقط شهادت کسانی پذیرفته می شود که نفع شخصی در دعوی نداشته باشند، پس شهادت صاحب

مال پذیرفته نیست، چرا که خود شاکی است. ولی در جرم محاربه، شهادت اشخاصی که مورد تهاجم قرار گرفته اند ، اگر به

منظور اثبات محارب بودن مهاجمین بوده و شکایت شخصی نباشد، پذیرفته است .

سوم- علم قاضی:

✓ از مفاد ماده 105 ق م ا که مقرر داشته «حاکم شرع می تواند در حق الله و حق الناس به علم خود عمل کند و حد الهی را جاری نماید و لازم است مستند علم را ذکر کند» می توان استفاده نمود که در جرم محاربه نیز علم قاضی یکی از طرق اثبات جرم محسوب می شود، منتهی زمانی علم قاضی می تواند مثبت دعوی قرار گیرد که:

اولاً- از طریق متعارف حاصل شده باشد.

ثانیاً- در صورتی دادرس دادگاه می تواند به علم خود عمل کند که مستند علم خود را در حکم دادگاه قید نماید و اگر حکم صادره فاقد استثناء قانونی باشد، قابلیت اجرا نخواهد داشت.

بخش دوم- مجازات محاربه:

نخست- قتل: مجازات قتل محارب، اعدام از طریق به دار آویختن است.

نک: به موجب قانون، محکوم به اعدام، چنانچه در حکم ترتیب خاصی مقرر نشده باشد، به دار کشیده می شود و به مدت یک ساعت در بالای دار می ماند، مگر اینکه اطمینان به مرگ وی حاصل شود و سپس از دار به پایین آورده می شود.

دوم- صلب یا آویختن به دار:

✓ نحوه اجرای این مجازات:

1- نحوه ی بستن مجرم موجب مرگش نگردد.

2- بیش از سه روز بر صلیب نماند و اگر در اثنای سه روز بمیرد، می توان او را پایین آورد.

3- اگر بعد از سه روز زنده بماند، نباید او را کشت.

نک: این کیفر مختص افراد محارب بوده و در هیچ مورد دیگری به مورد اجرا گذارده نخواهد شد.

سوم- قطع دست و پا به صورت مخالف هم:

✓ در جرم محاربه بر عکس جرم سرقت مستوجب حد، قط ع دست راست و پای چپ در یک زمان و توأمأ صورت می گیرد.

چهارم- نفی بلد:

✓ م 193 ق. م. ا: «محاربی که تبعید می شود، باید تحت مراقبت قرار گیرد و با دیگران معاشرت و مراوده نداشته باشد» - در این حالت تبعید ممکن است به صورت اقامت اجباری در یک شهر و روستا باشد، همچنان که ممکن است به صورت منع اقامت در شهری معین باشد.

نک: تعیین محل تبعید بر عهده ی دادگاه رسیدگی کننده به جرم است و در صورتی که مجرم در محلی غیر از زادگاهش مرتکب جرم شده باشد، تبعید او به زادگاهش جایز نیست.

نک: حداقل مدت تبعید یکسال است و این در صورتی است که محارب از جرم ارتكابی توبه نماید. وگرنه تا زمان توبه، تبعید ادامه خواهد یافت.

بخش سوم- لواحق مجازات:

نخست- شروع به جرم محاربه:

✓ در این مورد شروع به جرم در دو حالت قابل تصور است :

حالت اول: زمانی است که فرد مرتکب جرم، یک نفر باشد و ضمن برگرفتن سلاح، قصد ایجاد رعب و هراس و وحشت در مردم را دارد ولی به علت عاملی خارج از اداره، قصد او معلق و جرم منظور واقع نمی شود. مثل ماده 613 ق م ا « هرگاه کسی شروع به قتل عمد نماید ولی نتیجه منظور بدون اراده ی وی محقق نگردد ، به شش ماه تا سه سال حبس تعزیری محکوم خواهد شد».

حالت دوم- زمانی است که تعداد افراد محارب و مفسد از دو نفر بیشتر باشد و قصد تعرض به جان و مال و یا ناموس دیگری را داشته باشند مثل ماده 611 ق م ا « هرگاه دو نفر یا بیشتر اجتماع و تبانی نمایند که علیه اعراض یا نفوس یا اموال مردم اقدام نمایند و مقدمات اجرایی را هم تدارک دیده باشند ولی بدون اراده خود موفق به اقدام نشوند، حسب مراتب به حبس از شش ماه تا یکسال محکوم خواهند شد» .

دوم- معافیت از مجازات محاربه :

✓ طبق قانون حدود و قصاص سابق « هرگاه محارب قبل از دستگیری توبه کند، حد ساقط می شود و اگر بعد از دستگیری توبه کند، حد ساقط نمی شود .

✓ طبق قانون مجازات اسلامی مصوب 1370 «در جرم محاربه اصولاً توبه محارب و مفسد تأثیری در ماهیت امر ندارد و فقط زمانی توبه او مورد پذیرش واقع می شود که :

اولاً- مرتکب محکوم به تبعید شده باشد و اگر بعد از دستگیری نیز توبه نماید، در هر حال یکسال می بایست در تبعید باقی بماند.

ثانیاً- هر نظامی نیز که به منظور براندازی نظام جمهوری اسلامی ایران جمعیتی تشکیل دهد یا اداره نماید یا در چنین جمعیتی شرکت یا معاونت داشته باشد، اگر قبل از کشف توطئه و دستگیری توبه نماید و خود را به مأموران معرفی کند و اطلاعات خود را در اختیار بگذارد به نحوی که توبه وی نزد قاضی محرز شود، حد محاربه از او ساقط می شود .
نک: هرگاه محکوم به حد دیوانه یا مرتد شود، حد از او ساقط نمی شود .

سوم-تأخیر در اجرای مجازات حد:

✓ طبق قانون، هرگاه محکوم، زن حامله بوده یا تازه وضع حمل کرده باشد، اجرای حکم اعدام، رجم، صلب تا سه ماه بعد از وضع حمل به تعویق می افتد و در مورد زنانی که اطفال شیر خوار خود را شیر می دهند، چنانچه به تشخیص پزشک و تأیید قاضی صادر کننده ی حکم، اجرای مجازات موجب لطمه به سلامت طفل به سبب قطع شیر مادر باشد، اجرای مجازات فوق تا رسیدن طفل به سن دو سالگی به تعویق خواهد افتاد.

✓ در مورد محکوم علیه مریض، چنانچه طبق نظر و تجویز پزشک و تأیید قاضی صادرکننده ی حکم، مرض وی مانع از اجرای مجازات باشد اجرای حکم تا رفع مانع به تأخیر می افتد .

مبحث دوم: جرایم بر ضد امنیت کشور که بر حسب تحقق گاهی مستلزم مجازات حد و

گلهی موجب تعزیر است:

✓ طبق قانون تعزیرات 1375 « جرایم بر ضد امنیت خارجی از جرایم بر ضد امنیت داخلی کشور تفکیک نشده و کلاً تحت یک عنوان بیان شده است و نیز مجازات اکثر مرتکبین این قبیل جرائم، از جرم محاربه و افساد فی الارض جدا شده است.

نک: مقایسه ی جرایم ذکوحده در رابطه با امنیت داخلی و خارجی در قانون مجازات اسلامی و قانون نیروهای مسلح :
1- گاهی یک عمل مجرمانه در هر دو قانون پیش بینی شده که در این صورت متهمین نظامی و غیر نظامی توسط دادگاه های انقلاب تعقیب می شوند.

2- گاهی عملی را قانون مجازات اسلامی پیش بینی نکرده ولی قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح آن عمل را جرم شناخته است، نظیر جدا کردن قسمتی از قلمرو ایران و ... که در این حالت عمل ارتكابی جرم نظامی تلقی می گردد و اگر خصوصیات دیگری نداشته باشد، منحصراً متوجه نظامی است.

فصل اول: جاسوسی:

بخش اول: رکن قانونی:

نخست- تعریف: جاسوس در لغت به معنی خبرکش- جستجو کننده ی خبر، کسی که اخبار و اسرار شخصی و یا اداری را بدست بیاورد و به دیگری اطلاع دهنده می باشد .

✓ تعریف جاسوس از نظر بین المللی « جاسوس کسی است که با عناوین مجهول و غیر واقعی اطلاعات و اخباری را از تشکیلات سیاسی یا نظامی یک مملکت بدست می آورد و به طرف دیگر تسلیم می کند .» .

نک: ملاک تشخیص جرم جاسوسی از جرم خیانت به کشور از نظر قانونگذار فرانسوی بر پایه ی ملیت استوار شده است .
ب- مصادیق قانونی جرم جاسوسی:

1- مقرراتی که صراحتاً به جرم جاسوس اشاره مستقیم داشته که در ماده 12 قانون نیروهای مسلح بیان شده است .

2- مقرراتی که صراحتاً به جاسوس اشاره نکرده ولی با وجود شرایطی متضمن نوعی جاسوسی است که در مواد 501-502 و 503 و 510 قانون مجازات اسلامی قید شده است .

بخش دوم- رکن مادی جاسوسی:

نخست- جرم جاسوسی مختص نظامیان : در قانون نیروهای مسلح د و نوع جرم خاص نظامی پیش بینی شده است:

الف- تسلیم اسرار نظامی به دشمن

✓ شرایط تحقق این جرم:

1- مرتکب جرم = تسلیم کننده اسناد یا اطلاعات یا اسرار نظامی باید از افراد نظامی می باشد و به مناسبت مأموریت یا جهت رسمی از اسرار و تصمیمات، اطلاعات حاصل کند .

2- موضوع جرم ← موضوع جرم در ماده 12 قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، اسناد، اطلاعات، اشیاء دارای ارزش اطلاعاتی و اسرار نظامی یا سیاسی یا اقتصادی یا صنعتی یا کلیدهای رمز می باشد .

3- عمل مرتکب: عمل مرتکب، فعل مثبت مادی خارجی است، چرا که مرتکب می بایستی این اسناد یا اطلاعات یا اسرار را از طرفی تحصیل کرده و از طرف دیگر به دشمن تسلیم نماید و یا اینکه آنان را از مفاد آن مطلع کند، ضمناً مرتکب باید بداند که اقدام او برای عملیات نظامی یا نسبت به امنیت تأسیسات و ... کشور مضر است.

نک: در هر حال این که چه امری سری است یا نه و این که مضر به مصالح امنیتی می باشد یا خیر، با دادگاه رسیدگی کننده به جرم است.

ب- دخول به مراکز نظامی جهت کسب اطلاعات

✓ بند 4 ماده 12 قانون جرائم نیروهای مسلح « هر نظامی که برای بدست آوردن اسناد یا اطلاعاتی به نفع دشمن به محل نگهداری اسناد یا اطلاعات داخل شود، چنانچه به موجب قوانین دیگر مستوجب مجازات شدیدتری نباشد به حبس از دو تا ده سال محکوم می گردد.

✓ شرایط تحقق این جرم:

1- مرتکب جرم: مرتکب این جرم می تواند نظامی باشد یا بیگانه اعم از ایرانی یا خارجی .

2- فعل مرتکب: فعل مرتکب، عمل مثبت مادی خارجی است که شامل جمع آوری اطلاعات و تعلیمات و اسناد قابل استفاده یک کشور خارجی بر ضد امنیت جمهوری اسلامی ایران و تسلیم اطلاعات و اسناد تحصیل شده به وسایل مقتضی به دشمن متخاصم می باشد.

3- موضوع جرم: ورود به یکی از اماکن نظامی، تأسیساتی و ... باید به قصد کسب اطلاعات و تحصیل اسناد و مدارک و ... باشد، اعم از اینکه در این امر موفق به تحصیل سند یا اطلاعات شود یا نشود، ولی اگر کسب اطلاع پس از ورود به نفع دشمن باشد، فرد بیگانه به مجازات اع دام و چنانچه به نفع دشمن نباشد، مرتکب به مجازات حبس از دو تا ده سال محکوم خواهد شد.

دوم- جرم جاسوسی مختص افراد غیر نظامی:

الف- تسلیم اسرار به افراد غیر صالح

✓ م 501 قانون تعزیرات « هر کس نقشه ها یا اسرار یا اسناد و تصمیمات راجع به سیاست داخلی یا خارجی کشور را عالمأ عامداً در اختیار افرادی که صلاحیت دسترسی به آنها را ندارند، قرار دهد یا از مفاد آن مطلع کند ، به نحوی که متضمن نوعی جاسوسی باشد، نظر به کیفیات و مراتب جرم به یک تا ده سال حبس محکوم می شود .

✓ م 502 قانون تعزیرات: هر کس به نفع یک دولت بیگانه و ضرر دولت بیگانه دیگری در قلمرو ایران مرتکب یکی از جرائم جاسوسی شود به نحوی که به امنیت ملی صدمه وارد نماید، به یک تا پنج سال حبس محکوم خواهد شد .

✓ شرایط تحقق این جرم (رکن مادی):

1- مرتکب جرم: قانونگذار در این مواد از کلمه ی « هرکس» استفاده نموده و هر کس شامل همه ی افراد اعم از کارمند و غیر کارمند، ایرانی یا خارجی که در خدمت جمهوری اسلامی ایران انجام وظیفه می کنند، می شود .

2- موضوع جرم: موضوع جرم شامل نقشه ها، اسرار، اسناد و تصمیمات راجع به سیاست داخلی یا خارجی کشور می باشد.

نک: اگر نقشه متضمن هیچ نوع نوشته ای نباشد، ظاهراً سند محسوب نشده و ممکن است آن را در زمره ی اطلاعات تلقی نمود.

نک: منظور از سند، هر نوع احکام، فرامین، دستورات، قبوض، قرارداد و امثال آن است.

نک: تصمیمات اعم از اینکه شفاهی باشند یا مکتوب - مثلاً ممکن است هیأت دولت به وسیله ی تلفن حرکت قوای نظامی را از نقطه ای به نقطه دیگر اعلام دارد.

3- عمل مرتکب: عمل مرتکب فعل مثبت مادی خارجی است، چرا که باید این اسناد و تصمیمات را در اختیار افرادی که صلاحیت دسترسی به آن را ندارند، قرار دهد یا از مفاد آن مطلع نماید.

نک: در صورتی تسلیم اسرار و تصمیمات و اسناد و یا از مفاد آن مطلع کردن، قابل تعقیب و مجازات است که این عمل متضمن نوعی جاسوسی باشد، چرا که جاسوسی دارای دو مرحله است:

مرحله ی اول- مرحله ی مقدماتی است و آن عبارت از تفحص و تحصیل اطلاعات محرمانه است.

مرحله ی دوم- مرحله ی عملیات اجرایی است که عبارت از ایجاد و ارتباط و رساندن اطلاعات تحصیل شده به کسانی است که باید از آن بهره براری نمایند.

ب- نقشه برداری از اماکن ممنوعه:

✓ م 503 ق م ا « هر کس به قصد سرقت یا نقشه برداری یا کسب اطلاع از اسرار سیاسی یا نظامی یا امنیتی به مواضع مربوطه داخل شود و همچنین اشخاصی که بدون اجازه مأمورین یا مقامات ذی صلاح، در حال نقشه برداری یا گرفتن فیلم یا عکس برداری از استحکامات نظامی یا اماکن ممنوعه دستگیر شوند به شش ماه تا سه سال حبس می شوند ».

✓ شرایط تحقق این جرم- (رکن مادی):

1- مرتکب جرم- مرتکب جرم می تواند ایرانی باشد یا خارجی، مسئول و مأمور دولت باشد یا نباشد، به علاوه شامل تمام اعمال جاسوسی می شود، اعم از اینکه به نفع دشمن و یا به نفع یک کشور خارجی در حال صلح و یا در حال جنگ باشد.

2- موضوع جرم- موضوع جرم، سرقت نقشه و نقشه برداری و کسب اطلاع از اسرار سیاسی، نظامی یا امنیتی از یک طرف و نقشه برداری و فیلم برداری و عکس برداری از استحکامات نظامی یا اماکن ممنوعه از طرف دیگر می باشد.

3- عمل مرتکب- در این جرم نیز عمل مرتکب، فعل مثبت مادی خارجی است که شامل داخل شدن به مراکز و محل های نگهداری اسرار و اسناد نقشه برداری و ... است.

نک: همه جا دخول به استحکامات نظامی شرط نیست و عمل نقشه برداری یا گرفتن فیلم یا عکس برداری ولو خارج از استحکامات نظامی و اماکن ممنوعه نیز جرم جاسوسی تلقی شده و مشمول مجازات قرار خواهد گرفت.

ج- جرم اخفای جاسوسان و جذب نیرو برای بیگانه به منظور جاسوسی:

✓ م 510 ق م ا « هر کس به قصد بر هم زدن امنیت ملی یا کمک به دشمن، جاسوسانی را که مأمور تفتیش یا وارد کردن هر گونه لطمه به کشور بوده اند، شناخته و مخفی نماید یا سبب اخفای آنها بشود، به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم

می شود. همچنین « هر کس بدون آنکه جاسوسی کند و یا جاسوسان را مخفی نماید، افرادی را به هر نحو شناسایی و

جذب نموده و جهت جاسوسی علیه امنیت کشور به دولت خصم یا کشورهای بیگانه معرفی نماید به شش ماه تا دو سال حبس محکوم می شود.

بخش سوم- رکن معنوی جرم جاسوسی :

✓ جاسوسی از جرائم عمومی است و شرط تحقق جرم مزبور سوء نیت مرتکب است . یعنی عمل مرتکب باید به قصد جاسوسی صورت گرفته باشد . بداند که:

اولاً- این اسناد یا اطلاعات و یا اشیاء دارای ارزش اطلاعاتی بوده و سری است-

ثانیاً- این اسناد یا اطلاعات یا اشیاء و یا اسرار مربوط به امور نظامی یا سیاسی یا اقتصادی یا صنعتی یا کلید های رمز می باشد.

ثالثاً- تسلیم این اسرار مضر به مصالح دفاعی و نظامی کشور می باشد .

✓ در جرم مخفی کردن جاسوسان : علاوه بر سوء نیت عام مرتکب، باید سوء نیت خاص او که همانا قصد کمک به دشمن یا وارد کردن هر گونه لطمه به کشور است نیز تحقق پیدا کند که تشخیص ص این امر با دادگاه رسیدگی کننده به جرم است .
نک: معرفت و آگاهی مخفی کننده به هویت و وضعیت مخفی شونده یا مخفی شوندگان از جمله شرایط معنوی جرم است .

فصل دوم- جرم همکاری با دول متخاصم خارجی:

مقدمه: این جرم خطرناک تر و زیان آورتر از جرم جاسوسی است .

بخش اول رکن قانونی:

✓ م 508 ق م ا « هر کس یا گروهی با دول متخاصم به هر نحو علیه جمهوری اسلامی ایران همکاری نماید، در صورتی که محارب شناخته نشود، به یک تا ده سال حبس محکوم می گردد . »

✓ م 11 قانون نیروهای مسلح : « نظامیانی که مرتکب جرائم زیر شوند، در صورتی که ارتکاب جرم آنان به منظور براندازی نظام و همکاری با دشمن باشد، با علم به تأثیر آن در براندازی در حکم محاربند و در غیر این صورت به پنج تا 15 سال حبس تعزیری محکوم می شوند ... »

بخش دوم- رکن مادی:

✓ در این بخش شرایط تحقق و عناصر تشکیل دهنده ی جرائم زیر بررسی می شود .

نخست-- جرم مساعدت و همکاری با دشمن:

✓ این جرم در بند یک و 6 ماده 11 قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح برای نظامیان و در ماده 508 ق م ا برای غیر نظامیان پیش بینی شده است .

✓ ارکان تشکیل دهنده این جرم

الف) موضوع جرم- موضوع این جرم از موارد متعدد تشکیل شده کثما مل موارد زیر است

- 1- تحصیل وسایل ورود دشمنان مملکت به داخل خاک جمهوری اسلامی ایران یا متصرفات آن و همکاری با آنها .
- 2- پایگاه، محلی که تحت حفاظت قرار گرفته، شهر، اسلحه سازی و ... را به تصرف دشمن دادن .
- 3- جمع آوری نیرو یا کمک به دولت متخاصم اعم از کمک نقدی یا جنسی یا مهمات یا اسلحه .
- 4- موجبات موفقیت دشمن را اعم از اسباب و وسایل نقلیه زمینی، هوایی یا دریایی فراهم ساختن .
- 5- غوا و تشویق کردن افراد به الحاق به دشمنان یا عملاً الحاق آنان را فراهم ساختن .

نک: مالکیت دولت نسبت به اموال و اشیایی که به تصرف دشمن داده می شود، بایستی مسلم گردد .

(ب) فعل مرتکب:

✓ فعل مرتکب عمل مثبت مادی خارجی است که بر حسب مورد متفاوت می باشد :

- 1- عمل فراهم کردن وسایل ورود دشمنان مملکت به داخل خاک جمهوری اسلامی ایران .
- 2- عمل تسلیم کردن هر یک از استحکامات متعلق به دولت به تصرف دشمن دادن و یا به تصرف دشمن در آوردن آنها .
- 3- عمل تهیه کردن و سالی برای دشمن از قبیل نیرو- پول و ... که ارتکاب چنین اعمالی ملازمه با وجود قصد سوء و مقاصد خصمانه دارد.

(ج) زمان و مکان وقوع جرم

✓ ارتکاب جرم همکاری و مساعدت با دشمن اختصاص به زمان جنگ بین دولت ایران و دولت خارجی دارد . و همکاری معمولاً از مقدمات کار و ابتدای فراهم ساختن وسایل ورود دشمن یا دشمن به ایران یا متصرفات آن است .

دوم- همکاری با دولت خارجی به منظور برانگیختن عدوات یا جنگ علیه ایران:

(الف) موضوع جرم:

موضوع جرم همکاری با دولت خارجی ب منظور برانگیختن عدوات یا جنگ علیه جمهوری اسلامی ایران از جمله جرایم بر ضد امنیت خارجی کشور محسوب می شود که با نقشه معین و متعاقب توافق و تبانی مرتکب با دولت خارجی انجام می گیرد.

✓ تشخیص موضوع جرم با دادگاه رسیدگی کننده به آن می باشد .

(ب) فعل مرتکب:

✓ اقدامات و عملیاتی که موجب بروز عدوات یا جنگ با دولت خارجی می شود، همگی افعال مثبت مادی خارجی هستند که اهم آن عبارتند از:

1- برقراری ارتباط با دولت و مأمورین خارجی .

2- بروز عدوات یا جنگ: عملیات و اقدامات صورت گرفته توسط مرتکب، باید منجر به ایجاد عدوات و یا جنگ و یا ضرر و زیان بالفعل به جمهوری اسلامی ایران شود .

نک: عدوات و روابط خصمانه، غیر از ایجاد جنگ است و شامل عملیاتی می شود که دولت خارجی را وادار به خصومت یا جنگ علیه جمهوری اسلامی ایران بنماید.

نک: در مورد بروز ضرر به ایران باید خاطر نشان نمود که ضرر وارده باید عینیت پیدا کند و ضرر محتمل ، شرط تحقق جرم نیست.

3- نحوه ارتکاب عمل: ارتکاب جرم همکاری با دول خارجی متخاصم به مباشرت و از طریق طراحی عملیات و تبانی و توافق مرتکب با مأمورین دولت خارجی به منظور ایجاد عدوات یا جنگ علیه ایران صورت می گیرد .

(ج) زمان وقوع جرم

✓ وقوع جرم همکاری با دول خارجی به منظور ایجاد عدوات یا جنگ، هم در زمان صلح و هم در زمان جنگ قابل تحقق است.

✓ در زمان صلح عملیات و اقدامات صورت گرفته به موجب بروز جنگ بین جمهوری اسلامی ایران با یک کشور خارجی می شود و در زمان جنگ، همین اقدامات ممکن است باعث شود که دولت بی طرفی از حالات بی طرف آنه خارج و وارد جنگ با ایران گردد.

نک: کسی که با دول خارجی همکاری نماید، اگر این همکاری در زمان جنگ باشد، به اشد مجازات محکوم می گردد .
سوم- همکاری با دشمن به منظور تحریک نیروهای رزمنده اسلام به عصیان، فرار یا تسلیم شدن به دشمن: 504 ق م ا « هر کس نیروهای رزمنده یا اشخاص را که به نحوی در خدمت نیروهای مسلح هستند، تحریک مؤثر به عصیان، فرار، تسلیم یا عدم اجرای وظایف نظامی کند، در صورتی که قصد براندازی حکومت یا شکست نیروهای خودی در مقابل دشمن را داشته باشد، محارب محسوب می شود والا چنانچه اقدامات وی مؤثر واقع شود به حبس از 2 تا 10 سال و در غیر این صورت به شش ماه تا سه سال حبس محکوم می شود.»

✓ ارکان مادی این جرم:

الف) سمت مرتکب:

مرتکب جرم هر فردی می تواند باشد، اعم از این که نظامی باشد یا غیر نظامی، کارمند یا غیر کارمند، صرف نظر از شغل و سمت مرتبه اداری.

ب) طرف جرم:

تحریک به عصیان یا فرار زمانی جرم محسوب و قابل مجازات است که به روی نظامیان، نیروهای رزمنده یا افرادی که به نحوی در خدمت نیروهای مسلح ایران هستند، مؤثر واقع شود.

ج) عمل مرتکب:

✓ عمل مرتکب به صورت تحریک با اجبار نیروهای رزمنده است.

✓ حتی ارتکاب این جرم ممکن است به صورت دیگری که در واقع فراهم ساختن موجبات اجبار و یا تحریک دیگران است، واقع شود که نمونه ی بارز آن دادن وعده، هدیه، پاداش و یا تهدید، دسیسه، فریب و نیرنگ می باشد.

د) زمان وقوع این جرم:

وقوع این جرم هم در زمان جنگ ممکن است و هم در زمان صلح.

بخش سوم- رکن معنوی:

جرم مساعدت و همکاری با دول متخاصم خارجی از جمله ی جرائم عمدی است، پس شرط اساسی جهت تحقق رکن معنوی جرم، احراز قصد مرتکب در ارتکاب اعمال خصمانه بر ضد کشور است و زمانی این قصد ثابت می شود که مرتکب ع مدأ وسایل ورود دشمن یا دشمنان را به خاک ایران یا متصرفات آن فراهم نماید.

✓ ضمناً شناخت دشمن و دول و مأمورین خارجی متخاصم از جمله ی شرایط احراز سوء نیت است و آن قصد و اراده ی مرتکب اعمال خصمانه بر ضد ایران است.

مبحث سوم- جرائم علیه نظام اقتصادی کشور:

فصل اول- پول تقلبی:

بخش اول- تهیه و ترویج سکه قلب:

✓ سکه به پول هایی اطلاق می شود که با عیار مخصوص و وزن معلوم از فلزات قیمتی مانند طلا یا نقره و یا فلزهای عادی نظیر مس یا برنج یا نیکل و یا مخلوطی از آنها به صورت آلیاژ ساخته می شود .

✓ امتیاز ضرب سکه به موجب قانون با خود دولت است و افراد عادی جامعه و یا مؤسسات خصوصی حق ضرب سکه را ندارند.

✓ واژه قلب و تقلب همواره در برابر سکه واقعی و اصیل رایج داخلی و خارجی به کار رفته و شامل هر نوع شبیه سازی و یا مخدوش کردن آن می باشد .

نخست) رکن قانونی این جرم:

✓ م 518 ق م ا « هر کس شبیه هر نوع مسکوک طلا یا نقره داخلی یا خارجی از قبیل سکه بهار آزادی، سکه های حکومت های قبلی ایران، لیره و نظایر آن را از پول ها و ارزهای دیگر که مورد معامله واقع می شود، بسازد یا عالمی داخل کشور نماید یا مورد خرید و فروش قرار دهد یا ترویج سکه قلب نماید به حبس از یک تا ده سال محکوم می شود »

✓ م 519 ق م ا « هر کس به قصد تقلب، به هر نحو از قبیل تراشیدن، بریدن و نظایر آن از مقدار مسکوکات طلا یا نقره ایرانی یا خارجی بکاهد یا عالمی عمداً در ترویج این قبیل مسکوکات شرکت یا آن را داخل کشور نماید به حبس از یک تا سه سال محکوم می شود .

✓ م 520 ق م ا « چنانچه شخصی شبیه مسکوکات رایج داخلی یا خارجی غیر از طلا و نقره را بسازد یا عالمی آنها را داخل کشور نماید یا در ترویج آنها شرکت کند یا مورد خرید و فروش قرار دهد، به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهد شد .

✓ م 522 ق م ا « علاوه بر مجازاتهای مقرر در موارد فوق، کلیه اموال تحصیلی از طریق موارد مذکور نیز به عنوان تعزیر به نفع دولت ضبط می شود » .

دوم- رکن مادی این جرم: ارکان آن:

الف) مرتکب جرم:

قانونگذار برای اشاره به عامل جرم تهیه و ترویج سکه قلب از کلمه « هر کس » استفاده نموده است و بنابراین همه ی افراد اعم از کارمند، نظامی یا غیر نظامی، ایرانی یا خارجی، زن و یا مرد، مسئول و غیر مسئول صرفنظر از شغل و سمت و مرتبه اداری می توانند مشمول این حکم قانونی قرار گیرند .

نک: امکان ارتکاب جرم تهیه و ترویج سکه قلب توسط اشخاص حقوقی نیز بعید به نظر می رسد . « در این قبیل موارد مجازات اشخاص حقوقی عبارت است از : 1- جریمه نقدی، 2- انحلال شرکت، 3- بستن دائم و موقت شرکت و ... .

ب) فعل مرتکب:

فعل مرتکب همواره یک عمل مثبت مادی خارج ی است که بر حسب مورد می تواند شامل ساخت و شبیه سازی سکه، مخدوش کردن سکه و داخل کردن و ترویج آن باشد .

نک: جرم قلب سکه با ترک فعل مصداق پیدا نمی کند .

VARAMIN-TPNU-AC.VCP.IR

دانشگاه پیام نور مرکز ورامین - رشته حقوق

Varamin_news@live.com

نک: جرم مزبور مبتنی بر اضرار فرد نیست و دیدگاه قانونگذار نسبت به این قبیل جرایم بر این است که جامعه بیشترین ضرر را از ارتکاب آنها خواهد داشت و خطر اولیه و ابتدایی آن متوجه کل نظام اجتماعی و اقتصادی کشور است .

ج) موضوع جرم:

✓ موضوع جرم تهیه و ترویج سکه قلب شامل موارد زیر است :

1- ساختن سکه قلب :

✓ عمل سکه سازی قلب ، هنگامی تحقق پیدا می کند که مرتکب، شخصاً مقدار کمی فلزات طلا یا نقره و یا غیر آن را با فلزات دیگر مخلوط کرده و پس از ذوب و قالب گیری، شبیه سکه های رایج بسازد .

✓ برای تحقق جرم سکه قلب، وزن و عیار سکه واقعی ملاک نیست .

✓ عمل قلب سکه غالباً به صورت مخفیانه و پنهانی انجام می گیرد، لذا کشف وسائل ذوب و قالب گیری و شبیه سازی و منگنه در نزد مرتکب مبین عمل سکه سازی قلب است.

✓ ساختن سکه قلب در صورتی جرم است که قلب، شبیه مسکوک اصلی اعم از داخلی یا خارجی و طلا و نقره یا غیر آن باشد.

✓ مقصود از شبیه بودن سکه قلب به سکه اصل، که در مواد قانونی به آن اشاره شده است، این است که سکه قلب

طوری ساخته شود که قابل اشتباه کاری ولو در نظر بعضی اشخاص باشد و بر حسب عرف، تقلید و شبیه سازی بر آن اطلاق گردد.

✓ منظور قانونگذار از واژه ی « مورد معامله واقع شدن سکه » این است که در مورد پول خرد، رواج قانونی آن به عنوان پول زنده و قابل قبول در معاملات شرط است، ولی در مسکوک طلا و نقره این شرط ضروری نی ست، بلکه کافی است که

آن سکه ها به عنوان یک مسکوک قیمتی در بازار پول مورد خرید و فروش و معامله قرار گیرد .

✓ به نظر می رسد که اگر عمل اشتباه کاری و تقلب ، هرچند ظاهری در روی یک طرفه سکه نیز واقع شود، می توان

مرتکب را وفق مقررات ماده 518 ق م ا تحت پیگرد قانونی قرار داد.

2- مخدوش کردن:

✓ عمل مادی تخدیش مسکوک طلا یا نقره ممکن است به وسیله ی تراشیدن، سوهان کردن و یا بریدن سکه صورت گیرد . همچنین ممکن است عمل تخدیش با استفاده از وسایل الکتریکی یا شیمیایی واقع شده باشد .

✓ عمل مخدوش کردن فقط در مورد سکه های طلا و یا نقره جرم محسوب می شود و اگر کسی اقدام به مخدوش ساختن

سکه های غیر از طلا یا نقره بنماید، مورد از شمول ماده 519 ق م ا خارج است، چرا که به علت کم اهمیت بودن ارزش

فلزات مسکوک غیر از طلا و یا نقره، کمتر کسی حاضر می شود که رنج تحمل این عمل را به خود بدهد .

✓ علاوه بر مخدوش کردن فلزات مسکوک طلا و یا نقره، کمتر کسی حاضر می شود که رنج تحمل این عمل را به خود بدهد.

✓ علاوه بر مخدوش کردن مسکوکات طلا و یا نقره، ترویج و حتی داخل کردن این قبیل مسکوکات به داخل کشور جرم محسوب و مرتکب وفق مقررات ماده 519 ق م ا قابل تعقیب و مجازات خواهد بود.

سؤال: اگر یک نفر به تنهایی اقدام به تخدیش، ترویج و یا داخل نمودن سکه ی تقلبی به داخل مملکت بنماید . جرم واحدی را انجام داده است یا جرم او مشمول تعدد جرایم است؟

جواب: از نظر دکتر میر محمد صادقی ، می توان مرتکب را تحت سه عنوان «تراشیدن»، «ترویج» «داخل کردن سکه های مخدوش به کشور» تحت تعقیب قرار داد و بر اساس مقررات ماده 47 ق م ا، با او رفتار کرد .

3- ترویج سکه قلب:

✓ ترویج سکه تقلبی اعم از طلا یا نقره و یا مسکوکات رایج داخلی یا خارجی غیر از طلا و نقره و همچنین ترویج سکه مخدوش طلا یا نقره داخلی یا خارجی جرم مستقلی محسوب و برابر مقررات 518 و 519 و 520 قابل تعقیب و مجازات خواهند بود.

✓ از نظر حقوقی ترویج، عمل هر شخصی است که با علم به این که سکه متصرفی او قلب و یا مخدوش است، آن را بلاعوض و یا در مقام پرداخت دین به جریان انداخته و به دیگری بدهد.

✓ در جهت تحقق جرم ترویج سکه قلب یا مخدوش :

اولاً اهمیتی ندارد که رواج دادن آن در ازاء گرفتن وجه بوده و یا اینکه به صورت مجانی و رایگان در اختیار دیگری قرار دهد.

ثانیاً- اهمیتی ندارد که در اثر ترویج سکه قلب به شخص یا اشخاصی زیان و ضرری وارد شده یا نشده باشد و شرط تحقق جرم مبتنی بر اضرار غیر نمی باشد .

ثالثاً- عمل ترویج باید به گونه ای باشد که بر حسب عرف، رواج دادن و رونق دادن بر آن اطلاق شود .

نک: تشخیص این که عمل مرتکب ترویج سکه تقلبی است یا خیر، بر عهده دادگاه رسیدگی کننده به جرم است .

4- داخل کردن سکه قلب یا مخدوش به کشور :

✓ وارد کردن سکه قلب طلا و نقره و مسکوکات رایج داخلی یا خارجی غیر از طلا و نقره و حتی داخل کردن مسکوکات تخدیش شده به کشور نیز جرم م محسوب شده است.

سؤال- اگر کسی سکه های مربوط به دوران گذشته را که به صورت عتیقه در آمده، در خارج از کشور به صورت متقلبانه بسازد و سپس داخل کشور نماید، آیا می توان چنین فردی را مورد تعقیب و مجازات قرار داد یا خیر؟

جواب- اگر سکه های حکومت های قبلی ایران نظیر سکه پهلوی که مورد معامله واقع می شود، وارد کشور شود، در این صورت مرتکب مشمول حکم قانونی ماده 518 ق م ا، قرار خواهد گرفت، ولی اگر سکه های مذکور به نحوی باشد که فقط مورد استفاده گروهی خاص (عتیقه فروش ها) بوده و در بازار مورد معامله قرار نگیرد، در این حالت با توجه به اینکه صدور اشیاء عتیقه و باستانی از کشور ممنوع بوده و نه ورود آن، بنابراین نمی توان عمل مرتکب را به وارد کردن سکه تقلبی جرم تلقی نمود.

سوم- رکن معنوی این جرم:

✓ اصولاً جرایم مربوط به قلب سکه طلا یا نقره و مسکوکات غیر طلا و نقره از جرایم عمدی است.
 ✓ در مورد تراشیدن، بریدن یا سوراخ کردن مسکوکات طلا و نقره و ترویج و داخل کردن آنها به کشور، علاوه بر عمد در فعل، باید مرتکب عالم به این باشد که مسکوکات مورد نظر او مخدوش است.
 ✓ انگیزه مرتکب در قلب سکه، به هیچ وجه تأثیر ی در ماهیت امر نداشته و اصولاً نمی توان تصور کرد که فردی با انگیزه ی شرافتمندانه و خیر خواهانه اقدام به چنین عملیاتی نموده باشد.

چهارم- مجازات و لواحق آن:

الف) مجازات:

✓ مجازات کسانی که اقدام به ساخت مسکوک طلا یا نقره داخلی یا خارجی نموده و یا آن را وارد کشور کرده و یا مورد خرید و فروش قرار دهند و یا اقدام به رواج دادن آن کنند، حبس تعزیری از یک تا ده سال خواهد بود. ولی اگر همین اشخاص شبیه مسکوکات رایج داخلی یا خارجی غیر از طلا و نقره را بسازند یا عالماً عامداً آنها را داخل کشور کرده یا در ترویج آنها شرکت کنند یا در مورد خرید و فروش قرار دهند به حبس از یک تا سه سال محکوم خواهند شد.
 ✓ قانون گذار ایرانی در زمینه اعمال مجازات بین فردی که به تنهایی و شخصاً اقدام به شبیه سازی مسکوکات طلا و نقره و یا ترویج آنها و غیره نماید با فرد یا افرادی که به صورت تشکیلاتی و باندى مبادرت به این عمل می نمایند، تفاوتی قائل نشده است.

ب) مجازات تکمیلی:

✓ در ماده 522 ق م ا تأکید شده: «علاوه بر مجازات های مقرر در موارد 518، 519، 520 کلیه اموال تحصیلی از طریق مواد مذکور نیز به عنوان تعزیر، به نفع دولت ضبط می شود». .
 نک: این مجازات اختیاری نیست و دادگاه، ملزم به اعمال آن است.

ج) معافیت از مجازات:

✓ در قانون مجازات اسلامی در باره قلب سکه سه حالت پیش بینی شده است:

- 1- قبل از کشف قضیه، مرتکب مأمورین را از ارتکاب جرم مطلع نماید.
  - 2- مرتکب ضمن تعقیب، به واسطه ی اقرار خود موجبات تسهیل تعقیب سایرین را فراهم آورد.
  - 3- مأمورین دولت را مرتکب به نحو مؤثری در کشف جرم کمک و راهنمایی کند.
- ✓ م 521 ق م ا « هر گاه اشخاصی مرتکب جرایم مذکور در موارد 518، 519 و 520 می شوند قبل از کشف قضیه، مأمورین تعقیب را از ارتکاب جرم مطلع نمایند یا در ضمن تعقیب به واسطه اقرار خود موجبات تسهیل تعقیب سایرین را فراهم آورند یا مأمورین دولت را به نحو مؤثری در کشف جرم کمک و راهنمایی کنند، بنا به پیشنهاد رئیس حوزه قضایی مربوط و موافقت دادگاه و یا با تشخیص دادگاه در مجازات آنان تخفیف متناسب داده می شود و ...» .

نک: معافیت مذکور در این ماده نوعی معاذیر قانونی است.

نک: زمانی این معافیت اعمال می شود که مبتنی بر ملاحظه ی تسهیل کشف جرم باشد.

نک: مورد دیگر معافیت از مجازات، توبه یا اظهار ندامت قولی و عملی مرتکب یا مرتکبین جرایم ترویج و تهیه سک قلب می باشد و توبه در صورتی می تواند موجب معافیت از مجازات شود که قبل از دستگیری و اثبات جرم صورت گیرد .

بخش دوم- جعل اسکناس و اوراق بهادار:

✓ جعل اسکناس یکی از انواع جرائم جعلی است که قدمت آن نسبت به سایر جعل ها کوتاهتر می باشد .

نخست: رکن قانونی این جرم: جعل در لغت به معنای ساختن، گردانیدن، قرار دادن و آفریدن است

جعل از نظر حقوقی به معنای تزویر و وضع است و مزور به معنای جاعل است که همه ی آنها به معنای ساختن امری است از روی قصد و بر خلاف واقع مانند سند مجهول و مانند اینها .

✓ در تحقق جرم جعل اسکناس عناصر زیر می باید دخالت داشته باشند :

1- باید قلب حقیقت شده باشد.

2- این قلب باید نسبت به یک نوشته صورت گیرد .

3- به یکی از طرق پیش بینی شده در قانون ارتکاب یابد .

4- این قلب طبعاً موجب بروز خسارت شده باشد .

5- مرتکب با قصد متقلبانه اقدام به جعل کرده باشد .

(ب) مواد قانونی مربوط به این جرم ✓ قانون تشدید مجازات جاعلین اسکناس مصوب 1368 « هر کس اسکناس رایج

داخلی را بالمبا شره یا بالواسطه جعل کند، یا با علم جعلی بودن توزیع یا مصرف نماید، چنانچه عضو باند باشد و یا قصد مبارزه با نظام جمهوری اسلامی ایران را داشته باشد، به اعدام محکوم می شود و ...

✓ م 526 ق م ا « هر کس اسکناس رایج داخلی یا خارجی یا اسناد بانکی نظیر بر اتهای قبول شده از طرف بانک ها یا

چک های صادره توسط بانک ها و سایر اسناد تعهد آور بانکی و نیز اسناد و یا اوراق بهادار یا حواله های صادره از

خزانه را به قصد اخلال در وضع پولی یا بانکی یا اقتصادی، یا بر هم زدن نظام و امنیت سیاسی- اجتماعی، جعل یا وارد

کشور نماید، یا با علم به مجهول بودن، استفاده کند، چنانچه مفسد و محارب شناخته نشود، به حبس از پنج تا بیست سال محکوم می شود.

نک: با تصویب ماده 536 قانون مجازات اسلامی: قانون تشدید مجازات جاعلین اسکناس نسخ شد .

دوم- رکن مادی جرم جعل اسکناس و اوراق بهادار از عناصر زیر تشکیل می شود:

الف) مرتکب جرم:

✓ « قانونگذار در 526 ق م ا، از کلمه ی « هر کس » استفاده نموده است، لذا حکم ماده همه ی افراد جامعه را در بر می گیرد.

نک: جعل اسکناس یا اوراق بهادار یک کشور اغلب توسط باندهای بین المللی صورت می گیرد .

نک: باند عبارت است از مجموعه افرادی که بر خلاف نظم و امنیت سیاسی - اجتماعی فعالیت کرده و بعضاً اهدافی را تعقیب می نماید که مخالف موازین اخلاقی و انسانی می باشد .

ب) فعل مرتکب:

فعل مرتکب در جرم جعل اسکناس و اوراق بهادار همواره فعل مثبت مادی خارجی است و با ترک فعل این جرم محقق نخواهد شد.

نک: جرم مذکور مبتنی بر اضرار افراد جامعه نیست بلکه خطر اولیه و ابتدایی آن متوجه کل نظام سیاسی - اقتصادی کشور است.

ج) موضوع جرم: موضوع جرم ماده 526 قانون مجازات اسلامی شامل:

1- شبیه سازی: جهت شبیه سازی اسکناس های تقلبی می بایست ابتدا خو اص فیزیکی اسکناس را شناخت و سپس دید منظور از « رایج » چیست؟

✓ خواص فیزیکی اسکناس: برای تهیه کاغذ اسکناس یا اوراق بهادار بانکی وجود دو عامل ضروری است:

اولاً می بایست طرح و شکل مناسبی برای اسکناس و اوراق بهادار تعیین نمود تا شبیه سازی و جعل آن را غیر ممکن ساخته و یا حداقل با دشواری فراوان مواجه سازد.

ثانیاً - استحکام لازم برای مقاومت در برابر سایش و فرسودگی و شرایط آب و هوای متغیر در اسکناس و یا اوراق بهادار بوجود آورد.

نک: در اغلب کشورهای جهان این حقیقت به اثبات رسیده که اساس و پایه جلوگیری از جعل اسکناس، چاپ خوب آن بروی کاغذ مقاوم « علامت سایه دار » است، همچنین ثابت شده که بهترین طرح در روی اسکناس، تصویری است که توسط عامه افراد آن کشور قابل شناخت باشد.

نک: تشکیل علامت در داخل کاغذ اسکناس به « واتومارک » معروف است که با تغییر دادن میزان غلظت و تمرکز الیاف آن به هنگام ساخت به وجود می آید.

✓ رایج بودن اسکناس: زمانی جاعلین اسکناس تحت تعقیب و مجازات قرار خواهند گرفت که اقدام به جعل اسکناس رایج داخلی یا خارجی نموده باشند.

نک: جعل اسکناس غیر رایج نمی تواند به موازات جعل اسکناس رایج آثار حقوقی و اجتماعی داشته باشد، چرا که:

اولاً- جاعلین اسکناس به علت هزینه فراوان و مشکلات عدیده ای که بر آن مرتبت است، هیچ گاه اقدام به جعل سندی که رسمی نبوده و در گردش پولی کشور قرار ندارد، نمی نمایند ثانیاً- جعل اسکناس غیر رایج دارای آنچنان آثار سیاسی - اقتصادی نیست که از این حیث موجب اخلال در نظام اقتصادی شود.

2- وارد کردن اسکناس جعلی به کشور: طبق قانون صرف ورود اسکناس مجعول، اعم از داخلی یا خارجی به کشور جرم بوده و اگر کسی در مبادی ورود به کشور اسکناس مجعول به همراه داشته باشد و جرم او کشف شود، مجرم شناخته شده و قابل تعقیب است، هر چند که عضو باند نبوده و یا قصد مبارزه با نظام را نداشته باشد.

3- مورد استفاده قرار دادن: منظور از مورد استفاده قرار دادن، در واقع به کارگیری از اسکناس جعلی در جهت انجام معاملات عادی، تجاری و اقتصادی است.

سوم- رکن معنوی و مجازات مرتکب این جرم:

برای تحقق جرم جعل اسکناس، علاوه بر عمل مادی مرتکب، وجود سوء نیت از عناصر لازم رکن معنوی به حساب می

آید. و همچنین مرتکب این جرم باید عمل ارتكابی را به قصد اخلال در وضع پولی یا بانکی یا اقتصادی یا بر هم زدن نظام و امنیت سیاسی- اجتماعی انجام دهد. (سؤ نیت خاص)

نک: دادگاه مکلف است علاوه بر مجازات مقرر در ماده 526 ق م ا، حکم صادره اموال تحصیلی از طریق عملیات متقلبانه را صادر و در اختیار دولت قرار دهد.

فصل دوم- ربا و احتکار:

مقدمه: مسائل و احکام اسلامی بر مبنایی استوار است که :

اولاً به تمام جوانب و زوایای زندگی بشر در هر زمان و در هر مکانی که باشد، احاطه و نظارت کامل دارد .
ثانیاً هر یک از این مسائل و احکام متضمن مصلحتی مهم از مصالح اجتماعی است، یعنی در راه سعادت و کمال انسان ها و جوامع بشری عاملی اصلی و مؤثر است .

بخش اول- ربا:

✓ ربا بلائی اقتصادی است که رشد می کند ولی نه رشد صحیح و سودمند و معتدل ، که برکات آن به تمام بشر برسد، بلکه رشد غیر صحیح و غیر عادلانه که فقط متوجه عده ای بسیار قلیل از ثروتمندان ربا خوار است که با دادن وام و گرفتن ربح معین و تضمین شده، مسیری را طی می کنند که هدف آن تأمین مصلحت و نیازهای واقعی مردم نیست .

نخست: رکن قانونی:

الف) تعریف ربا: ربا در لغت به معنای چیز زیاد شده بر چیز دیگر است .

✓ یک در هم ربا نزد خداوند شدید تر از هفتاد بار زنا است.

ب) مواد قانونی: قانون نحوه ی اجرای اصل چهل و نهم قانون اساسی ایران مصوب 1363، در مقام تعریف ربا در ماده

یک، چنین مقرر می دارد : ربا بر دو نوع است:

1- ربای قرضی و آن بهره ای است که طبق شرط یا بنا بر زمان مقرض از مقرض دریافت نماید .

2- ربای معاملی و آن زیاده ای است که یکی از طرفین معامله زائد بر عوض یا معوض از طرف دیگر دریافت کند، به

شرطی که عوضین مکیل یا موزون و عرفاً و شرعاً از جنس واحد باشند .

✓ م 595 ق م ا «هر نوع توافق بین دو یا چند نفر تحت هر قراردادی از قبیل بیع، قرض، صلح و امثال آن جنسی را با

شرط اضافه با همان جنس مکیل و موزون معامله نماید و یا زاید بر مبلغ پرداختی، دریافت نماید، ربا محسوب و جرم

شناخته می شود. مرتکبین اعم از ربا دهنده، ربا گیرنده و واسطه ی بین آنها علاوه بر رد اضافه به صاحب مال، به شش

ماه تا سه سال حبس و تا 74 ضربه شلاق و نیز معادل مال مورد ربا به عنوان جزای نقدی محکوم می گردند .

دوم- رکن مادی ربا: رکن مادی ربا از عناصر زیر تشکیل می شو:

الف) مرتکب جرم:

✓ قاعدتاً ربا بین دو یا چند نفر از اشخاص حقیقی صورت می گیرد و هر کجا که ربا گیرنده وجود داشته باشد، مسلماً ربا

دهنده نیز وجود دارد. ولی اگر دو شخص حقوقی و یا یک شخص حقوقی از یک شخصیت حقیقی و یا بالعکس مبادرت به

اخذ زیاده از آنچه دریافت کرده اند، بنما نیند، می توان مقررات ماده 595 ق م ا، را نسبت به آنان تسری داد، منتهی تنها استثنایی که در این مورد وجود دارد، مسأله ی عملیات بانکی است که اکثر فقهای عظام این عملیات را ربا نمی دانند .
 ✓ تبصره 3 ماده 595 ق م ا « هرگاه قراردادی که موجب ربا می شود، بین پدر و فرزند یا زن و شوهر منعقد شود یا مسلمان از کافر ربا دریافت کند، مسئول مقررات ربا نیست » .

نک : گرفتن ربا از کافر حربی مجاز، اما از کافر ذمی گرفتن ربا در بلاد مسلمانان حرام است .
ب) فعل مرتکب:

فعل مرتکب عمل مثبت مادی خارجی است چرا که :

اولاً- ربا دهنده و ربا گیرنده می بایست بر بقای اصل وام نزد مدیون موافقت کنند و شرط پرداخت منفعت نمایند.
 ثانیاً- این توافق می بایست تحت قراردادی از قبیل بیع، قرض، صلح و امثال آن صورت گیرد .

ج) موضوع جرم

قانونگذار ایران در مقررات ماده 595 ق م ا « ملاک در ربا را اخذ زیاده در مکیل و موزون و یا در وام، به صورت مراحه دانسته است، بنابراین اخذ زیاده در معدود عنوان ربا را ندارد و چون بعضی اشیاء در برخی امکان به کیل و وزن فروخته می شود، در حالی که همان اشیاء در جای دیگر معدود است (مانند پرتقال و لیمو) بدین ترتیب باید گفت که در این قسمت عرف حکومت دارد و قضیه تابع عرف است .

نک: در تقسیم مال میان شرکاء نیز ربا مصداق پیدا نمی کند .

سوم- رکن معنوی و مجازات ربا:

✓جرم ربا مانند سایر جرایم دارای

1: سؤنیت عام، که همان قصد حصول توافق جهت انجام معامله و قرارداد بین شخص ربا دهنده و ربا گیرنده است .

2- سؤنیت خاص، که همان تحصیل منفعت با شرط اضافه با همان جنس مکیل و موزون و یا دریافت کردن مبلغی زائد بر مبلغ پرداختی در قرض و وام و غیره است .

✓قانونگذار اسلامی مسأله جرم ربا را گسترش داده و نه تنها عمل ربا دهنده و ربا گیرنده را جرم می داند، بلکه واسطه ی عمل بین آن دو را نیز مجرم شناخته و در ماده 595 ق م ا برای این قبیل افراد مجازات حبس تعزیری از شش ماه تا سه سال و تا 74 ضربه شلاق و نیز معادل مال مورد ربا، جزای نقدی مقرر کرده است .

نک: « در صورت معلوم نبودن صاحب مال ، مورد ربا از مصادیق اموال مجهول المالک بوده و در اختیار ولی فقیه قرار خواهد گرفت » .

نک: جرم ربا از جرایم غیر قابل گذشت است و تعقیب جرم در صلاحیت مراجع قضایی صالحه می باشد .

بخش دوم- احتکار:

نخست) رکن قانونی جرم احتکار:

الف تعریف احتکار:

✓واژه ی احتکار از نظر لغوی از ریشه ی « حکر » گرفته شده که به معنای ظلم، عسر و سؤ معاشرت آمده است .

✓ از نظر حقوقی، احتکار عبارت است از این که کسی کالای مورد احتیاج ضروری عامه را زیاده از مصرف خود داشته و برای جلوگیری از فروش به دولت یا مردم، پنهان کند.

(ب) مواد قانونی در رابطه با جرم احتکار:

✓ برای اولین بار در ایران، در قانون متمم بودجه سال 1317، کشور، راجع به احتکار کالای انحصاری دولت مصوب 1316، احتکار جرم شناخته شد.

✓ بند ب ماده ی یک قانون مجازات اخلاگران در نظام اقتصادی کشور، هر نوع اخلاخل در امر توزیع مایحتاج عمومی از طریق گران فروشی کلان ارزاق یا سایر نیازمندی های عمومی و احتکار عمده ی ارزاق یا نیازمندی های مزبور و پیش خرید فراوان تولیدات کشاورزی و سایر تولیدات مورد نیاز عامه و امثال آن به منظور ایجاد انحصار یا کمبود در عرضه ی آنها، جرم محسوب و قابل مجازات شناخته شده است.

دوم- رکن مادی جرم احتکار شامل عناصر زیر است:

(الف) مرتکب جرم:

قانونگذار برای م عرفی شخصیت مرتکب جرم، لفظ هر کس را به کار برده است، بنابراین همه ی افراد جامعه مشمول این حکم قانونی قرار خواهند گرفت، هم اشخاص حقیقی و هم اشخاص حقوقی .

(ب) فعل مرتکب:

عمل مرتکب فعل مثبت مادی خارجی است که به صورت جمع و نگه داری ارزاق مورد نیاز و ضروری به قصد افزایش قیمت و پیش خرید فراوان تولیدات کشاورزی و سایر تولیدات مورد نیاز عامه و امثال آنها به منظور ایجاد انحصار یا کمبود در عرضه ی آنها تجلی می یابد .

نک: هدف اصلی احتکار برای فروشندگان، منفعت طلبی از تمایل و شتابی است که خریداران در اثر باور کردن کمیابی کالا از خود نشان داده و به ذخیره سازی و نگه داری کالا می پردازند .

نک: هدف اصلی انبار کردن مال برای دست اندرکاران آن عرضه کردن خدمتی است که موجب طولانی کردن مدت مصرف کالا شود و همچنین از تلف شدن آن جلوگیری به عمل آورد .

(ج) موضوع جرم:

✓ موضوع جرم احتکار، ارزاق یا سایر نیازمندی های عمومی افراد جامعه است .

✓ اجناس مورد مبادله اصولاً بر دو دسته ی ضروری و غیر ضروری تقسیم می شود که احتکار بر دسته ی ضروری اعمال می شود.

✓ قانون گذار اسلامی، ارزاق مورد نیاز و ضروری عامه مردم را شامل گندم، جو، کشمش، خرما و روغن حیوانی و نباتی دانسته و کسانی را که اقدام به جمع آوری و نگهداری آنها به قصد افزایش قیمت نمایند، محکوم می شناسد .

✓ از نظر نویسنده: ارزاق مورد نیاز و ضروری عامه هر نوع کالایی است که برای مصرف افراد جامعه ضرورت دارند . سوم- رکن معنوی و مجازات محکوم:

✓ برای اینکه عمل احتکار جرم تلقی شود، نه تنها می بایست سوء نیت عام مرتکب که دلالت به ارتکاب عمل جمع آوری و نگهداری ارزاق مورد نیاز و ضروری عامه مردم به منظور نفع شخصی و به قصد افزایش قیمت است، تحقق یابد، بلکه

می بایست سؤ نیت خاص او که همانا ایجاد انحصار یا کمبود در عرضه ی آنها به جهت اخلال در امر مایحتاج عمومی جامعه است نیز محقق شود .

✓ ✓ اگر اخلال در امر توزیع مایحتاج عمومی از طریق احتکار عمده ی ارزاق یا سایر نیازمندی های عمومی به قص د ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی ایران و یا به قصد مقابله با آن و یا با علم به مؤثر بودن اق دام در مقابله با نظام مزبور باشد، در این صورت فرد مرتکب یا مرتکبین محارب و مفسد فی الارض شناخته شده و به مج ازات اعدام محکوم خواهند شد، و در غیر این صورت به حبس از پنج تا بیست سال محکوم شده و در هر دو دادگاه به عنوان جزای مالی به ضبط کلیه ی اموالی که از طریق خلاف قانون بدست آمده است، حکم خواهند داد .

نک: مجازاتهای مذکور قابل تعلیق و تخفیف نیست.

مبحث چهارم: جرائم علیه نظام اجتماعی:

فصل اول- جرم جعل و تزویر:

✓ جعل و تزویر از جمله جرائمی است که نحوه ی ارتکاب آن مستمراً در حال تغییر است .

بخش اول- مفهوم کلی جعل و تزویر و عناصر تشکیل دهنده ی آن :

✓ مفهوم کلی جعل و تزویر در ماده 523 ق م ا، پیش بینی شده است .

نخست) تعریف رکن قانونی این جرم:

✓ جعل از نظر لغوی به معنای ساختن، گردانیدن، قراردادن و تزویر به معنی دروغ پردازی کردن، فریب دادن و گول زدن است.

نک: از نظر حقوقی تزویر مترادف جعل است .

✓ م 523 ق م ا « جعل و تزویر عبارتند از: ساختن نوشته یا سند یا ساختن مهر یا امضای اشخاص رسمی یا غیر رسمی، خراشیدن یا تراشیدن یا قلم بردن یا الحاق یا محو یا اثبات یا سیاه کردن یا تقدیم یا تأخیر تاریخ سند نسبت به تاریخ حقیقی یا الصاق نوشته ای به نوشته دیگر یا به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن و نظایر اینها به قصد تقلب »

دوم- رکن مادی جرم جعل و تزویر:

الف) سمت مرتکب:

✓ قانونگذار در اکثر موارد مربوط به جرم جعل از کلمه ی « هر کس » استفاده نموده است، بنابراین هر فرد ایرانی یا خارجی، زن یا مرد، اداری یا دارای شغل آزاد، نظامی یا غیر نظامی می تواند مرتکب جرم باشد .

س) - اگر یک فرد خارجی در ایران مرتکب جرم جعل و تزویر شود، آیا می توان او را به عنوان متمیم مجازات تعزیری برای دائم یا مدت موقت از خاک جمهوری اسلامی ایران اخراج نمود؟

جواب- در این زمینه قانونگذار ایران مقررات خاصی وضع نکرده است .

ب) موضوع مجرم:

1- ساختن نوشته: نوشته هر عبارت و علامت اصطلاحی است که بر خلاف حقیقت و به منظور اضرار به غیر با دست و قلم و یا چاپ و ماشین روی صفحه ای تنظیم گردد .

نک: ضرورتی ندارد که ذکر مطالب تحریف شده در نوشته، توسط خود جاعل صورت گرفته باشد .

2- ساختن سند: طبق ماده 1284 قانون مدنی، «سند عبارت است از هر نوشته که در مقام اثبات دعوی یا دفاع، قابل استناد باشد» .

نک: ممکن است یک سند اصیل یا یک سند اتفاقی باشد، ✓ - سند اصیل نوشته ای است که برای به کار رفتن به عنوان دلیل و مدرک نسبت به امر معین تنظیم و تهیه شده است . «مثل تنظیم یک وصیت نامه . ✓ سند اتفاقی، نوشته ای است که بدون قصد خاص و راجع به امری که خارج از روابط حقوقی است، نوشته شده ولی بر حسب اتفاق ممکن است نسبت به موضوع خاص قابلیت استناد پیدا کند .

✓ اسناد به لحاظ اعتبار و قدرت اجرایی و تشریفات تنظیم به دو گروه تقسیم می شوند : 1- سند رسمی، 2- سند عادی.

✓ کلیه معاملات و عقود و ایقاعاتی که در دفتر اسناد رسمی در حدود صلاحیتشان تنظیم می گردد، از اوراق رسمی محسوب و جعل آن تحت همین عنوان قابل تعقیب می باشد، همچنین عملیات اجرایی مربوط به اسناد رسمی در عداد اسناد رسمی محسوب و جعل آنها از نظر رسمی بودن مستوجب پیگرد می باشد .

نک: هر جعلی که در رو نوشت اسناد رسمی صورت می گیرد و با اصل مطابقت ننماید، نویسنده و تصدیق کننده ی آن جاعل در اسناد رسمی محسوب و قابل پیگرد می باشند .

3- ساختن مهر و امضاء : ساختن امضاء به این معنی است که علامت مشخص شده توسط اشخاصی که معمولاً مطابق ذوق و سلیقه و ملاحظات مورد نظر جهت تأیید و تصدیق نوشته ها و اسناد منتسب به خود اختصاص می دهند و در مواقع لزوم مورد استفاده قرار می گیرند، به طور تقلب آمیز، ذیل نوشته یا سند یا در سایر قسمت های مناسب و ضروری و معمول در تنظیم نوشته ها و اسناد گذارده می شود .

✓ مهر وسیله ای است که جهت استعمال در موقع تنظیم نوشته ها، اسناد، اوراق، قراردادهای مربوط به معاملات و سایر روابط حقوقی، اداری و مکاتبات رسمی و غیر رسمی از فلز یا سنگ و یا اشیاء دیگر ساخته می شود و ساختن مهر زمانی تحقق می یابد که به طور متقلبانه عملی شده باشد .

✓ نکات مهم در خصوص ساختن نوشته، سند، مهر و امضاء :

* - جعل در نوشته ها و اسناد که به منظور حمایت افراد در مقررات کیفری در نظر گرفته شده، از نظر صورت سند و نوشته های بی ارزش آن نمی باشد، بلکه از نظر نسبت های مؤثر اسناد و قراردادهاست که به منزله ی دلایل اثباتیه دارنده آن بوده و روابط بین متعهد و متعهد له را تأمین و تضمین می نماید .

* - قلب حقیقت در نوشته و سند موقعی مورد تعقیب کیفری قرار می گیرد که قلب به هر نحوی که صورت گرفته باشد، موجب تحقق و یا اثبات امر و قضیه و یا سلب آن بوده باشد که به نفع جاعل یا دیگری تمام گردد .

نک: جعل در فتوکپی جرم نیست ولی جعل در رو نوشت مصدق جرم است .

(ج) فعل مرتکب: عمل مرتکب جرم جعل، فعل مثبت مادی خارجی است که با توجه به ساختن نوشته، سند، مهر و یا

امضاء می بایست به طرق پیش بینی شده انجام گیرد .

✓ طرق مختلف جعل مذکور در قانون مجازات اسلامی را می توان تحت دو عنوان جعل مادی و جعل معنوی یا مفادی

بررسی کرد :

1- جعل مادی: زمانی جعل، مادی است که تغییرات معلوم و مشخص و در عالم خارج محسوس باشد که طبیعی است می بایست به طرق پیش بینی شده در قانون به عمل آمده باشد، آن هم در سند معتبر .
✓ جعل مادی ممکن است به صورت :

* - خراشیدن یا تراشیدن : از نظر دکتر گلدوزیان، عمل خراشیدن، از بین بردن یک حرف از سند یا نوشته است ولی تراشیدن، از بین بردن یک کلمه از سند یا نوشته است . از نظر دکتر پاد : تفاوت بین خراشیدن و تراشیدن در محو جزئی از کلمه یا کلمات نیست بلکه در انتخاب نوع وسیله ای است که به کار گرفته می شود، اعم از اینکه جزء کلمه یا کل آن از بین برود.

* - قلم بردن و الحاق : در قلم بردن : در کل یا جزء نوشته قلم برده شده و تغییر مورد نظر ایجاد می شود، بدون اینکه چیزی به نوشته اصلی اضافه گردد . مثل اینکه حرف « ر » را تبدیل به « د » کند و یا بخواد رسم الخ ط و شیوه ی نویسند را تغییر دهد و کلمه خوانا را غیر خوانا و یا خونا به نحو دیگر سازد . الحاق در موردی است که جاعلی بدون اینکه سنخ و ماده و طبیعت تعهد را تغییر دهد، به شرایط و کیفیات آن می افزاید .

نک: الحاق معمولاً به سه صورت انجام می گیرد : تغییر رقم یا حروف که این عمل متضمن منافع بسیاری برای جاعلین و سازندگان سند می باشد، مثل اضافه کردن یک صفر به رقم 100000 که تبدیل به یک میلیون می شود . الحاق در محل تراشیدن و خراشیدگی و محل محو شده . الحاق کلمات یا سطور در بین دو سطر یا در خاتمه نوشته، قبل از امضا یا در صدر و حاشیه نوشته.

* محو کردن : محو کردن یا از بین بردن تمام یا جزئی از نوشته معمولاً به وسایلی چون شیمیایی، جوهر پاک کن، و غیره انجام می شود.

نک: در محو کردن حتماً باید یک مطلبی، سندی یا نوشته ای معتبر باشد که بعداً به وسایل متقابلانه محو شود، ولی اگر شخصی از موادی استفاده کند که خودش به تدریج ظرف چند روز از میان برود، این محو کردن نیست، بلکه محو شدن است که از مصادیق کلاهبرداری است .

* - اثبات یا سیاه کردن : در اثبات اعلامی که حاکی از بطلان نوشته ای است، پاک می شود و چنین وانمود می گردد که علامت بطلان اصلاً وجود نداشته است . در سیاه کردن، شخص با وسایلی از قبیل جوهر سیاه، ذغال و یا مداد مشکی و غیره، اصولاً کلمه یا نوشته ای را می پوشاند به نحوی که قابل خواندن نباشد .

نک: فرق سیاه کردن با محو کردن در این است که در امحاء چنین وانم ود می شود که در آن قسمت از نوشته چیزی نبوده و در سیاه کردن، خلاف آن وانمود می شود .

* - تقدیم و تأخیر سند به تاریخ حقیقی : مثل اینکه سند انتقالی امروز نوشته می شود و تاریخ آن را دو روز بعد می گذارند یا حکم تغییر مأموریت امروز ابلاغ می شود و تاریخ ابلاغ را سه روز بعد بگذارند .

نک: اگر تاجری که بی سواد است به منشی خود دستور دهد که چکی را به تاریخ 30/2/88 صادر کند و منشی بنا به ملاحظاتی 30/12/88 را بنویسد، این جعل معنوی است .

* الصاق نوشته ای به نوشته ی دیگر : در این مورد، قطعات مجزا و مرتبط با سند و نوشته مورد نظر از نوشته و اسناد دیگر به ترتیب لازم جدا و به نوشته و سند الصاق می گردد .

سوال) اگر سندی را صاحب سند پاره کند و آن را باطل نماید و سپس دیگری آن را جمع آوری و به هم الصاق کرده و به ضرر صاب سند مورد استفاده قرار دهد، آیا عمل شخص اخیر الذکر محسوب می شود؟
 جواب) عمل مرتکب جعل نیست بلکه از مصادیق کلاهبرداری است.

* به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن : در این مورد عمل ارتكابی در صورتی از مصادیق جعل است که از مهر دیگری بدون اجازه و در غیر مواردی که مجاز بوده، استفاده گردد .

نک: هر کس سفید مهری را که به او سپرده نشده است، بدست آورد و از روی تقلب، انتقال یا برائت ذمه یا چیز دیگری که موجب خسارت صاحب امضاء یا مهر شود، روی آن بنویسد، در حکم جاعل بوده و مستوجب تعقیب کیفری است .

نک - جعل مادی متضمن دو امر بیشتر نیست : یکی از بین بردن سند و نوشته موجود و دیگری ایجاد سند و مدرک جدید .

2- جعل معنوی یا مفادی

✓ در جعل معنوی یا مفادی، شخص جاعل عمل فیزیکی انجام نمی دهد، بلکه جعل حقیقت در عالم ذهن صورت می گیرد .
 چرا که حقیقت در عالم ذهن منقلب و دگرگون شده و آنگاه حقیقت قلب شده در عالم ذهن به عالم ماده و ذهن منقل می شود.

✓م 534 ق م ا « هر یک از کارکنان ادارات دولتی و مراجع قضایی و مأمورین به خدمات عمومی که در تحریر نوشته ها و قرارداد های راجع به وظایفشان مرتکب جعل و تزویر شوند، اعم از اینکه موضوع یا مضمون آن را تغییر دهد یا گفته و نوشته یکی از مقامات رسمی، مهر یا تقریرات یکی از طرفین را تحریف کنند یا امر باطلی را صحیح یا صحیحی را باطل یا چیزی را که بدان اقرار نشده است، اقرار شده جلوه ده ند، علاوه بر مجازات های اداری و جبران خسارت وارده، به حبس از یک تا پنج سال یا شش تا سی میلیون ریال جزای نقدی م حکوم خواهند شد.

✓ موارد مندرج در این ماده را می توان به شرح زیر طبقه بندی کرد :

* - ایجاد قرار داد و یا سند برائت ذمه و غیره

* - تغییر اسامی اشخاص

* امر باطلی را صحیح و یا صحیحی را باطل جلوه دادن.

* - چیزی که به آن اقرار نشده، اقرار شده جلوه دادن .

نک: جعل معنوی زمانی تحقق پیدا می کند که:

* - مأمور برای آنچه که انجام می دهد، صلاحیت داشته باشد .

* - تغییر حین نوشتن تقریرات صورت گرفته باشد و اگر بعداً این عمل واقع شود، عمل جاعل مادی است و نه جعل

معنوی.

* - این تغییر با سوء نیت داده شود و ناشی از سهو نباشد.

سوم- رکن ضروری:

✓ جعل و تزویر در صورتی جرم و قابل کیفر است که علاوه بر واجد بودن سایر ارکان، متضمن ضرر غیر باشد .

نک: در تحقق جعل، ضرر یک طرفه ملازمه با منتفع شدن طرف دیگر ندارد و آنچه مورد توجه است تضرر غیر می باشد .

✓- ضرری که تحقق یا امکان تحقق آن شرط محقق شدن جرم جعل است، عبارتند از :

- الف- ضرر مادی:** ضرر معمولاً مادی بوده و متوجه دارایی شخص اعم از حقیقی یا حقوقی می شود .
- ب- ضرر معنوی و اخلاقی:** اضرار به غیر زمانی معنوی و اخلاقی است که متوجه اعتبار و شهرت و حیثیت خانوادگی و شغلی شخص می شود، مثل ساختن نوشته ای با امضای مجعول که اعمالی را به زنی نسبت دهد که منافی شئونات و حیثیت خانوادگی او باشد.
- ج- ضرر اجتماعی یا عمومی:** تحقق ضرر می تواند برای دولت نیز مضر باشد و اعتماد عمومی مردم را نسبت به صحت و درستی اسناد یا اعتبار آنها متزلزل ساخته و باعث سلب آسایش عمومی افراد جامعه گردد .

چهارم- رکن معنوی جرم جعل:

- ✓ در جرم جعل علاوه بر شرایط لازم جهت تحقق جرائم عمدی، سوء نیت و تقلب بایستی محرز گردد تا عمل جرم محسوب و قابل مجازات باشد.
- ✓ احراز سوء نیت به این معنی است که مرتکب بداند که عملی را انجام می دهد طبق قوانین جزایی جرم محسوب و قابل مجازات است و به نظم عمومی و اجتماعی لطمه وارد می سازد .
- ✓ قصد متقلبانه فقط به افراد جامعه نیست که به شئونات آنها لطمه وارد شود، اگر عمل هر کس به منظور تقلب، منافی مصالح عمومی کشور باشد، نسبت های مزبور، جعل محسوب و قابل تعقیب می باشد .
- نک: شخص تا جری که به منظور اضرار یکی از دیان، سند مجعول مبنی بر انتقال دارایی خود و تصرف آن از ناحیه طلبکار دیگر درست می کند، مرتکب جعل نشده بلکه این سند غیر رسمی که خودش به تنهایی آن را امضا می کند بر له خودش دلالتی ندارد و این عمل فقط یک نوع تدلیس مدنی است.

بخش دوم- جعل و تزویر به مفهوم احض:

الف) جعل در اسناد و اوراق سیاسی:

- ✓ م 524 ق م 1 « هر کس احکام یا امضاء یا مهر یا فرمان یا دست خط مقام رهبری و یا رؤسای سه قوه را به اعتبار مقام آنان جعل کند و یا با علم به جعل یا تزویر استعمال نماید، به حبس از سه تا پانزده سال محکوم خواهد شد » .
- ب) جعل در اسناد و اوراق اداری:**
- ✓ سند و اوراق اداری اسنادی است که از ادارات عمومی و دوائر تابعه آن صادر شده باشد .
- ✓ اصولاً در کلیه مؤسسات یک جامعه دو نوع دستگاه وجود دارد، دستگاه هایی که تصمیم می گیرند و دستگاه هایی که صرفاً نقش اجرایی دارند .
- ✓ م 525 ق م 1 « هر کس یکی از اشیای ذیل را جعل کند یا با علم به جعل یا تزویر استعمال کند یا داخل کشور نماید علاوه بر جبران خسارت وارده به حبس از یک تا ده سال محکوم خواهد شد .
- 1- احکام یا امضاء یا مهر یا دست خط معاون اول رئیس جمهور یا وزراء یا مهر یا امضای اعضای شورای نگهبان یا نمایندگان مجلس شورای اسلامی یا مجلس خبرگان یا قضات یا یکی از رؤسا یا کارمندان و مسنولین دولتی از حیث مقام رسمی آنان .

- 2- مهر یا تمبر یا علامت یکی از شرکت ها یا مؤسسات یا ادارات دولتی یا نهاد های انقلاب اسلامی .
- 3- احکام دادگاه ها یا اسناد یا حواله های صادره از خزانه دولتی .
- 4- منگنه یا علامتی که برای تعیین عیار طلا یا نقره به کار می رود .
- 5- اسکناس رایج داخلی یا خارجی یا اسناد و بانکی نظیر برات های قبول شده از طرف بانک ها یا چک های صادره از طرف بانک ها و سایر اسناد تعهد آور بانکی . تبصره: هر کس عمداً و بدون داشتن مستندات و مجوز رسمی داخل ی و بین المللی و به منظور القاء شبهه در کیفیت تولیدات و خ دمات از نام و علائم استاندارد م لی یا بین المللی استفاده نماید، به حداکثر مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد .

نک: علامت همان است که گاهی به پاراف تعبیر می شود و اگر کسی پاراف رؤسای ادارات و شرکت های دولتی را جعل کند، عمل جعل علامت تلقی می شود. - معنی دیگر علامت، علائم مشخصه ی بعضی از سازمان های دولتی یا نهاد های انقلاب اسلامی است که به صورت مدال یا تصویر منقوش روی اوراق رسمی از آن استفاده می شود مثل علامت مخصوص وزارت دادگستری.

نک: جعل در چک های تضمینی در عداد چک های صادره از طرف بانک ها قرار نمی گیرد ولی از آنجایی که قانونگذار اشاره به سایر اسناد تعهد آور بانکی نموده است، شاید بتوان تحت این عنوان علیه جاعل شکایت نمود و در خواست تعقیب و مجازات رسانیدن او را نمود.

ج) جعل مهر یا منگنه یا علامت یکی از مؤسسات و شرکت های غیر دولتی:

✓ م 528 « هر کس مهر یا منگنه یا علامت یکی از ادارات یا مؤسسات یا نهاد های عمومی غیر دولتی مانند شهرداری ها را جعل کند یا با علم به جعل استفاده نماید ، علاوه بر جبران خسارت وارده به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.»

✓ م 529 « هر کس مهر یا منگنه یا علامت یکی از شرکت های غیر دولتی که مطابق قانون تشکیل شده است یا یکی از تجارت خانه ها را جعل کند یا با علم به جعل استعمال نماید، علاوه بر جبران خسارت وارده به حبس از سه ماه تا دو سال محکوم خواهد شد .»

د) جعل در اسناد رسمی:

✓ به موجب مقررات ماده 1287 قانون مدنی، اسناد رسمی اسنادی هستند که در اداره ی ثبت اسناد و املاک و یا دفاتر اسناد رسمی یا در نزد سایر مأمورین در حدود صلاحیت آنها بر طبق مقررات قانونی تنظیم شده باشد .

✓ کلیه جعل هایی که کارمندان مستخدمین دولتی در رابطه با اسناد رسمی مرتکب می گردند از دو حالت خارج نیست، یا عمل جعل مادی است و یا جعل معنوی و هر یک از این حالات در مواد جداگانه قانون مجازات اسلامی و یا قانون ثبت اسناد و املاک مندرج می باشد:

حالت اول- جعل نوشته ها و اوراق رسمی مندرج در ماده 532 ق م ا (جعل مادی): « هر یک از کارمندان و مسولان دولتی که در اجرای وظیفه ی خود در احکام و تقریرات و نوشته ها و اسناد و سجلات و دفاتر و غیر آنها از نوشته ها و اوراق رسمی تزویر کند، اعم از این که امضاء یا عهدی را ساخته یا امضاء یا مهر یا خطوط را تحریف کرده یا کلمه ای

الحاق کند یا اسامی اشخاص را تغییر دهد، علاوه بر مجازات های اداری و جبران خسارت و اراده به حبس از یک تا پنج سال یا به پرداخت شش تا سی میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد .

✓در این ماده ذکر نکاتی چند ضروری است :

1- سمت مرتکب : مرتکب باید حتماً کارمند باشد .

2- مرتکب ج عمل در زمان ارتکاب جرم باید در حال انجام وظیفه باشد :

نک: منظور از در حال انجام وظیفه این است که مأمور صلاحیت چنین عملی را به موجب احکام و قرارداد در وظایف محوله داشته باشد .

نک: محل ارتکاب جرم با وجود تحقق شرط « در حین اجرای وظیفه » تأثیری ندارد بنابراین چنانچه کارمند دولت نوشته

ها، اوراق و اسناد مربوط به کار و وظیفه ی اداری خود را در محلی غیر از اداره و تشکیلات مربوطه تغییر داده و به ترتیب مقرر در قانون به جعل و تزویر در اوراق و اسناد مزبور مبادرت کند، مشمول مقررات ماده 532 ق. م.ا. بوده و به مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد .

3- موضوع جرم: موضوع جرم جعل مندرج در ماده 532 ق م ا، جعل در احکام و تقریرات و نوشته ها و اسناد و سجلات و دفاتر و غیر آنهاست .

نک: منظور از « غیر از آنها » نوشته ها و اوراق رسمی دیگری است که مأمور صلاحیت لا زم جهت تنظیم آنها را دارد .

4- فعل مرتکب: عمل مرتکب فعل مثبت مادی خارجی است که به طرق مندرج در قانون تجلی می یابد، این طرق عبارتند

از:

* - ساختن مهر یا امضاء، * - تحریف کردن امضاء یا مهر یا خطوط .

* - الحاق کلمه ای به کلمه ی دیگر . * - تغییر دادن اسامی اشخاص .

نک: ممکن است جعل در نوشته ها و اوراق رسمی به وسیله ی کارمندان و مسئولین دولتی در حین اجرای وظایف و یا خارج از آن و یا به وسیله افراد عادی صورت گیرد .

حالت دوم- جعل نوشته های مندرج در ماده 534 ق م ا: (جعل معنوی):

✓برابر مقررات ماده 534 ق م ا « هر یک از کارکنان ادارات دولتی و م راجع قضایی و مأمورین به خدمات عمومی که در

تحریر نوشته ها و قراردادهای راجع به وظایفشان مرتکب جعل و تزویر شوند، اعم از اینکه موضوع یا مضمون آن را

تغییر دهند یا گفته و نوشته ی یکی از مقامات رسمی، مهر یا تقریرات یکی از طرفین را تحریف کنند یا امر باطلی را

صحیح یا صحیحی را باطل یا چیزی را که بدان اقرار نشده است اقرار شده جلوه دهند، علاوه بر مجازات های اداری و

جبران خسارت وارده، به حبس از یک تا پنج سال یا شش تا سی میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهند شد . «

نک: موضوع این جرم در واقع شامل جعل در اسناد دولتی و قضایی می باشد .

نک: مصادیق اشاره شده در این ماده، جعل معنوی یا مفادی است که در اصل سند تغییری داده نمی شود، بلکه مفاد و

مفهوم سند تغییر پیدا می کند .

ه) جعل در اسناد عادی:

✓ م 536 ق م ا « هر کس در اسناد یا نوشته های غیر رسمی جعل یا تزویر کند یا با علم به جعل و تزویر، آنها را مورد استفاده قرار دهد، علاوه بر جبران خسارت وارده، به حبس از شش ماه تا دو سال یا به سه تا دوازده میل یون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد » .

نک: طبق ماده 1284 قانون مدنی، سند هر نوشته است که در مقام دعوی یا دفاع قابل استناد باشد و به عبارت دی گو دلیل اثبات یا نفی امری محسوب گردد.

نک: رابطه ی میان نوشته و سند ، عموم خصوص مطلق است، یعنی نوشته عام و سند خاص است و هر سندی نوشته هست ولی هر نوشته سند نیست .

نک: سند عادی، سندی است که به وسیله ی افراد عادی تنظیم شده و مأمور رسمی در تنظیم آن دخالتی ندارد، مانند قبض رسید غیر محضری، قولنامه عادی، سفته، چک ، برات، قبض انبار و مانند اینها .

نک: « هر گاه سند به وسیله ی یکی از مأمورین رسمی تنظیم اسناد، تهیه شده، لیکن مأمور صلاحیت تنظیم آن سند را نداشته باشد و یا رعایت ترتیبات مقرر قانونی را در تنظیم سند نکرده باشد، سند مزبور در صورتی که دارای امضاء یا مهر طرف باشد، عادی است » .

نک: اسناد عادی از جمله اسنادی است که می تواند مورد انکار، تردید یا جعل واقع شود و مهمترین آن اسناد بازرگانی و اسناد دفاتر تجاری می باشند .

نک: در مورد اسناد عادی جعل غالباً از نوع جعل مادی است ، زیرا تعبیه یک نوشته خلاف واقع مستلزم ساختن یک امضاء مجعول است که خود از مصادیق بارز جعل مادی است .

(و) جعل های متفرقه دیگر:

1-: جعل مدارک تحصیلی: ✓ م 527 ق م ا: « هر کس مدارک اشتغال به تحصیل یا فارغ التحصیلی یا تأییدیه یا ریز نمرات تحصیلی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی داخل یا خارج از کشور یا ارزشنامه های تصیلات خارجی را جعل کند، یا با علم به جعلی بودن، آن را مورد استفاده قرار دهد، علاوه ب ر جبران خسارت، به حبس از یک تا سه سال، محکوم خواهد شد.

نک: مرتکب این جرم می تواند اعم از کارمند و غیر کارمند و ایرانی و غیر ایرانی و نظامی یا غیر نظامی باشد .

نک: اگر کسی مدعی شود که از طریق مکاتبه، موجبات نام نویسی و پذیرش گرفتن داوطلب ها را در دانشکده ها ی خارج از کشور، فراهم خواهد ساخت و بدین وسیله با درج آ گهی در روزنامه ها به تبلیغ پرداخته و جوهری از داوطلبان اخذ و سپس اوراق پذیرش به تحصیل جعلی در اختیار داوطلب قرار دهد، در این صورت مرتکب دو جرم جعل و کلاهبرداری شده است.

نک: اگر معلمی خود سرانه و بدون دستور مقام ذی صلاح، مبادرت به تجدید نظر در اوراق تصحیح شده نموده و نمره ی آن را تغییر دهد، عمل از مصادیق جعل است .

نک: عمل مرتکب این جرم به صورت فعل مثبت مادی خارجی است که غالباً به صورت جعل مادی تحقق پیدا می کند .

نک: جعلی بودن قسمتی از مدرک رسمی و قانونی، قسمت دیگر آن را از اعتبار نمی اندازد .

2-- تصدیق خلاف واقع پزشکی:

✓ قانون مجازات اسلامی مواد 538 و 539 را به این مورد تخصیص داده است :

✓ م 538 ق م ا « هر کس شخصاً یا توسط دیگری برای معافیت خود یا شخص دیگری از خدمت دولت یا نظام وظیفه یا برای تقدیم به دادگله، گواهی پزشکی به نام طبیب جعل کند، به حبس از شش ماه تا یک سال یا به سه تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد. » .

✓ م 539 ق م ا « هرگاه طبیب تصدیق نامه بر خلاف واقع درباره ی شخصی برای معافیت از خدمت در ادارات رسمی یا نظام وظیفه یا برای تقدیم به مراجع قضایی بدهد، به حبس از شش ماه تا دو سال یا به سه تا دوازده میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد. » .

نک: در مورد گواهینامه پزشکی باید نکات ذیل را در نظر گرفت تا موجبات تعقیب فراهم شود :

* - گواهینامه در مورد نقص یا مرض و کسالت برخلاف حقیقت تنظیم گردد یا به نحوی از انحاء توسط دیگری مورد جعل واقع شود، این قبیل گواهینامه ها از مصادیق جعل معنوی است . به این عبارت که پزشکی، حقیقت وضع مزاجی و سلامتی شخص را قلب نموده و تصدیق نامه برخلاف واقع صادر می نماید .

* - گواهی پزشکی باید متضمن اسم پزشک بوده باشد، چرا که به طور کلی شرط اساسی اعتبار سند مادی که گواهی پزشکی نیز از جمله ی آن محسوب می شود، امضای آن به وسیله ی طرف است .

* - منظور پزشک یا افراد عادی از تنظیم گواهی پزشکی خلاف واقع و یا گواهی پزشکی جعلی می بایست از نظر معافیت از خدمات عمومی بوده باشد . خدمات عمومی مندرج در مواد 538 و 539 ق م ا، شامل معافیت از خدمت در ادارات رسمی یا نظام وظیفه یا برای تقدیم به مراجع قضایی است .

3- سایر گواهینامه های خلاف واقع: ✓ م 540 ق م ا: « برای سایر تصدیق نامه های خلاف واقع که موجب ضرر شخص ثالث باشد، یا آنکه خسارتی بر خزانه دولت وارد آورد، مرتکب علاوه بر جبران خسارت وارده، به شلاق تا 74 ضربه یا به دویست هزار تا دو میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد. » .

نک: کلیه گواهینامه ها یی که راجع به حسن خدمت داده می شود، هرگاه بر خلاف محتویات پرونده استفاده کننده بوده باشد، خلاف واقع محسوب می شود .

بخش سوم: استفاده از اشیاء مجعوله:

الف) رکن قانونی این جرم:

✓ تعریف: در تعریف جرم استفاده از اشیاء مجعوله، به کار بردن عالمانه، نوشته یا سند یا چیز دیگر تقلید مهر و علامت و منگنه مجعول را گویند . استفاده از اشیاء مجعوله در صورتی جرم محسوب می شود که استفاده کننده مجعول بودن آن اشیاء، اطلاع داشته و با چنین وضعیتی مبادرت به استفاده از آن شیء مجعول نماید .

✓ مقررات مربوط به استفاده از اشیاء مجعوله، در فصل پنجم کتاب قانون مجازات اسلامی در مواد 524، 525، 526، 527، 528، 529، 535، 536، 537 مقرر گردیده است.

نک: هر جا که قانون گذار سخن از جعل و تزویر اشیاء خاصی را به میان آورده، بلافاصله تکلیف استفاده از آن را نیز مشخص کرده است.

ب) رکن مادی این جرم: (عناصر تشکیل دهنده ی آن)

1- سمت مرتکب: مرتکب جرم استفاده از اشیاء مجعوله شامل تمام افراد اعم از مرد و زن، دارای شغل آزاد یا دولتی، کارمند لشکرکوی و کشوری، ایرانی و یا خارجی می شود .

2- موضوع جرم: استفاده اشیاء مجعوله زم انی تحقق پیدا می کند که اشیاء مورد اشاره به طرفی که در قانون پیش بینی شده است، ساخته شود . بنابراین موضوع این جرم همانا استفاده از نوشته یا سند ط مهر یا امضاء یا منگنه یا علامت و نام یا علامت استاندارد ملی یا بین المللی و غیره است .

نک: ساختن متقلبانه هر چه را که قانونگذار به عنوان « جعل و تزویر » می شناسد، استفاده از آن را با فرض علم به مجعولیت، به عنوان « استفاده از شیء مجعول » قابل پیگرد و مجازات می داند .

نک: صرف استفاده از شیء مجعوله، با علم به مجعولیت، قابل پیگرد و مجازات است و تحقق ضرر و خسارت در آن ملاک نمی باشد.

3- فعل مرتکب: عمل مرتکب در استفاده از شیء مجعول همواره به صورت یک فعل مادی مثبت خارجی است که به

صورت تقدیم، ابراز، ارائه، تسلیم، استناد، انتشار دادن و نظایر آن تجلی می یابد .

نک: اگر کسی رونوشت سندی را برخلاف واقع تنظیم کند و آن را به گواهی رساند و بعد معلوم شود که رونوشت مخالف اصل است، عمل مرتکب، استفاده از سند مجعول حسب می شود .

نک: جعل و استفاده از سند مجعول در موردی که جاعل استفاده کننده از سند مجعول باشد، دو جرم جداگانه شناخته شده است.

نک: اگر چند نوشته یا سند مجعول، بر فرض احراز سؤ نیت، برای یک مورد خاص مورد استفاده قرار گیرد، در این

حالت، متعدد شناختن جرم و در نظر گرفتن آن به عنوان تعدد جرم، خلاف موازین قضایی است .

نک: کسی که از یک سند مجعول چند بار استفاده می کند، چنانچه برای یک موضوع و منظور خاص باشد، در این صورت نمی توان عمل او را مشمول تعدد جرم دانست .

نک: زمانی جرم استفاده از شیء مجعوله تحقق می یابد که شیء مجعول به قصد برخورداری از هر گونه سود یا مزایا یا حقی باشد که در مراجع مختلف ممکن است به آن تعلق بگیرد .

ج) رکن معنوی این جرم: (استفاده از سند مجعول)

✓ در رکن معنوی جرم استفاده از اشیاء مجعول، دو مقوله سؤ نیت و علم به مجعول بودن سند و عنصر دیگر آن علم و

اطلاع مرتکب به مجعول بودن نوشته یا سند یا شیء مجعولی است که مورد استفاده قرار گرفته است .

نک: باید بین علم به خلاف واقع بودن سند، با علم به جعلیت آن قائل به تفکیک شده ، چرا که علم به خلاف واقع بودن

سندی ملازمه با علم به مجعول بودن آن را ندارد، بخصوص اگر آثار و علایمی هم در آن موجود باشد که از مرجع مربوطه

صدور یافته است . بنابراین اگر کسی با علم به خلاف واقع بودن تصدیق نامه تحصیلی، از آن استفاده کند، این عمل مادام

که منضم به اغفلت نباشد، جرم محسوب نخواهد شد .

فصل دوم- تقصیرات مقامات و مأمورین دولتی: (از صفحه 409 به بعد)

✓ تعدیات مأموران دولتی نسبت به افراد :

نخست) اخذ قرار با آزار و اذیت متهم :**الف) رکن قانونی این جرم:**

۷۴ 578 ق م ا « هر یک از مستخدمین و مأمورین قضایی یا غیر قضایی دولتی برای اینکه متهمی را مجبور به اقرار کند، او را اذیت و آزار بدنی نماید، علاوه به قصاص و پرداخت دیه، حسب مورد به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم می گردد و چنانچه کسی در این خصوص دستور داده باشد، فقط دستور دهنده به مجازات حبس مذکور محکوم خواهد شد و اگر متهم به واسطه ی اذیت و آزار، فوت کند، مباشر، مجازات قاتل و آمر مجازات آمر قتل را خواهد داشت .

۷۴ اصل سی و هشتم قانون اساسی ایران: « هر گونه شکنجه برای گرفتن اقرار و یا کسب اطلاع ممنوع است .

ب) رکن مادی این جرم: (عناصر تشکیل دهنده ی آن) :

1- تحصیل اقرار:

۷۴ از نظر حقوقی، اقرار عبارتست از هر اظهاری که کلاً یا جزئاً به زیان اظهارکننده باشد، اعم از اینکه نزد شخص ذی سمتی صورت گرفته یا نگرفته باشد .

نک: کلمه اقرار، فقط در امور حقوقی مصداق پیدا می کند، در حالی که در امور کیفری، به جای واژه ی اقرار باید واژه ی اعتراف را استعمال نمود و از این حیث، اعتراف متهم جنبه ی موضوعیت نداشته، بلکه دادگاه ملزم است، با انجام تحقیقات کافی، در صدد کشف حقیقت برآید .

نک: بنابر نظر اداره حقوقی قوه ی قضاییه « در غیر موارد حدود و قصاص، که برای اقرار شرایط و اعتبار خاصی مقرر شده است، در سایر امور کیفری، اقرار متهم اکتفا نمود و از پرداختن به تحقیقات دیگر خوداری کرد .

نک- هرگز نباید به اقرار متهم اکتفا نمود و از پرداختن به تحقیقات دیگر خود داری نمود .

2- اخذ اقرار توسط مستخدمین مأمورین دولتی قضایی و غیر قضایی**3- اعمال آزار و اذیت بدنی: بنابراین آزار معنوی را نمی توان مشمول حکم ماده 578 ق م ا، اقرار داد، به علاوه آزار و**

اذیت مذکور در این ماده ناظر به شکنجه هایی است که در حین انجام وظیفه و یا به مناسبت آن صورت بگیرد و در غیر این صورت عمل مأمور مشمول احکام مربوط به صدمات بدنی است .

ج) رکن معنوی و مجازات:

۷۴ اخذ اقرار توأم با اذیت و آزار از جرائم عمدی است و عمد آن ناظر بر این است که مستخدم یا مأمور قضایی و غیر قضایی با علم و عمد، برای انجام عمل برخلاف وظیفه قانونی خود قیام می نماید.

۷۴ پس از احراز سوء نیت مرتکب، قانونگذار جهت اعمال مجازات دو حالت را پیش بینی شده است :

حالت اول- زمانی است که متهم در اثر اذیت و آزار وارده توسط مأمور مجروح و یا مضروب شده باشد، در این حالت مجازات مرتکب علاوه بر قصاص جرح و پرداخت دیه، حسب مورد به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد، مگر اینکه مرتکب مدعی شود که اخذ اقرار با اذیت و آزار به امر مافوق صورت گرفته است که در این صورت وفق ماده 56 ق م ا که مقرر می دارد « در صورتی که ارتکاب عمل به امر قانونی بوده و خلاف شرع هم نباشد، عمل جرم

محسوب نمی شود « مرتکب فقط به قصاص یا پرداخت دیه محکوم و از مجازات حبس معاف خواهد شد ولی شخص آمر به مجازات حبس مذکور محکوم می شود .

حالت دوم- هنگامی است که متهمی که تحت بازجویی قرار گرفته در اثر آزار و اذیت وارده فوت کند : اگر این عمل در اثر اکراه یا تهدید یا اجبار یا دستور مافوق صورت گرفته باشد، طبق ماده 211 ق م ا، با مرتکب رفتار خواهد شد . « اکراه در قتل یا دستور به قتل دیگری مجوز قتل نیست، بنابراین اگر کسی را وادار به قتل دیگری کنند، یا دستور به قتل رساندن دیگری را بدهند، مرتکب قصاص می شود و اکراه کننده و آمر به حبس ابد محکوم می گردند .

دوم- اعمال مجازاتی اشد محازات مورد حکم : م 579 ق م ا « چنانچه هر یک از مأمورین دولتی محکومی را سخت تر از مجازاتی که مورد حکم است مجازات کند یا مجازاتی کند که مورد حکم نبوده است، به حبس از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد، و چنانچه این عمل به دستور فرد دیگری انجام شود، فقط آمر به مجازات مذکور محکوم می شود .

سوم- تعدیات مالی مستخدمین دولتی:

✓ م 581 ق م ا « هر یک از صاحب منصبان و مستخدمین و مأمورین دولتی که با سوء استفاده از شغل خود به جبر و قهر مال یا حق کسی را بخورد یا بدون حق بر آن مسلط شود، یا مالک را اکراه به فروش به دیگری کند، علاوه بر رد عین مال و معادل نقدی قیمت مال یا حق، به مجازات حبس از یک سال تا سه سال یا جزای نقدی از شش تا هجده میلیون ریال محکوم می گردد » .

چهارم- هتک حرمت مراسلات و مخابرات:

الف) رکن قانونی:

✓ م 582 ق م ا « هر یک از مستخدمین و مأمورین دولتی، مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص را در غیر مواردی که قانون اجازه داده، حسب مورد مفتوح یا توقیف یا معدوم یا بازرسی یا ضبط یا استراق سمع نماید، یا بدون اجازه صاحبان آنها مطالب آنها را افشا نماید، به حبس از یکسال تا سه سال و یا جزای نقدی از شش تا هجده میلیون ریال محکوم خواهد شد .

ب) رکن مادی این جرم: (عناصر تشکیلی دهنده ی رکن مادی):

1- **سمت مرتکب:** حکم ماده 582 ق م ا، ناظر به مستخدمین و مأمورین دولتی اعم از کارمند وزارت پست و تلگراف و تلفن و سایر مأمورین قضایی و غیر قضایی می باشد .

سؤال : اگر افراد عادی جامعه، اقدام به هتک مراسلات یا مخابرات دیگران نماید، چگونه با آنها رفتار خواهد شد؟

جواب: اگر اشخاص عادی اقدام به هتک حرمت مراسلات و مخابرات نماید، اگر عملشان مصداق تخریب اسناد و یا خیانت در امانت قرار نگیرد، ظاهراً مجازاتی نخواهند داشت .

2- **موضوع جرم:** موضوع مورد تعرض از ناحیه ی مستخدمین یا مأمورین دولتی، ممکن است مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی باشد.

نک: مقصود از مراسلات، عبارت از هر نوع نوشته ای است که با قید آدرس و مشخصات گیرنده و فرستنده به صندوق های پستی انداخته می شود و یا به ادارات پست تسلیم می گردد .

نک: منظور از مخابرات، هر نوع نوشته های خطی یا تایپ شده ای است که به عنوان متن تلگراف، تلفن گرام، تل ه تایپ، تلکس و نظایر آن است که با قید آدرس و مشخصات گیرنده و فرستنده، به تلگراف خانه یا اداره ی مخابرات تسلیم می شود.

3- فعل مرتکب: عمل مرتکب فعل مثبت مادی خارجی است که به صورت مفتوح کردن، توقیف نمودن، معدوم ساختن، بازرسی کردن، ضبط کردن و استراق سمع واقع می شود .

نک: تأخیر در رسانیدن مراسله یا تلگراف یا تلکس از طرف مأمورین دولتی از شمول ماده 582 ق م ا خارج است .
سؤال: اگر مأمور پست پاکت حاوی بیمه نامه یا چک یا اوراق بهاداری را به نفع خود تصاحب نماید آیا عمل مرتکب به عنوان هتک حرمت مراسلات قابل تعقیب است؟

جواب: در اینجا چون شخص مأمور پاکتی را که به او سپرده شده و وظیفه ی تحویل آن را به گیرنده پاکت دارد، لذا عمل ارتكابی او از طرفی اختلاس بوده و از طرف دیگر به جرم هتک حرمت مراسلات قابل تعقیب و پی گیری می باشد . بنابراین نوع جرم از تعدد معنوی محسوب و مرتکب به مجازات اشد محکوم می شود .

ج) رکن معنوی و مجازات مرتکب:

علاوه بر علم مرتکب و غیر قانونی بودن عمل ارتكابی موضوع ماده 582 ق م ا احراز عمد او نیز لازم است . عمد مرتکب ناظر بر این است که مأمور با علم به اینکه م جاز به ارتكاب این اعمال نمی باشد، معهذاً به طرق مندرج در ماده، موجبات هتک حرمت مراسلات یا مخابرات اشخاص را فراهم می نماید در این صورت دادگاه مخیر است یا مرتکب را به مجازات حبس از یک تا سه سال محکوم و یا به جزای نقدی از شش تا 18 میلیون ریال مورد حکم قرار دهد .

فصل سوم: جرم رشاء و ارتشاء:

بخش اول- ارکان تشکیل دهنده ی این جرم:

نخست -تعریف ارتشاء و رکن قانونی:

✓ در اصطلاح فقهی، رشوه عبارتست از : چیزی که متحاکمین (مدعی و مدعی علیه) به حاکم پرداخت می کنند.

✓ از نظر حقوقی ارتشاء عبارت از وجه یا مالی است که مراجعین و ارباب حاجت به مستخدمین دولت، اعم از قضایی و غیر قضایی برای انجام امر یا خودداری در انجام امری که از وظایف آنهاست و یا یکی از اصحاب دعوی به قاضی جهت صدور رأی یا اقدام قضایی که در صلاحیت اوست، تادیه می کند.

✓م 3 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب 1367 « هر یک از مستخدمین و مأمورین

دولتی، اعم از قضایی و اداری یا شوراها یا نهادهای ان قلابی و به طور کلی قوای سه گانه و همچنین نیروهای مسلح یا

شرکت های دولتی یا سازمان های دولتی وابسته به دولت و یا مأمورین به خدمات عمومی، خواه رسمی یا غیر رسمی،

برای انجام دادن یا انجام ندادن امری که مربوط به سازمان های مزبور می باشد، وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم

مالی را مستقیماً یا غیر مستقیم قبول نماید، در حکم مرتشی است، اعم از اینکه امر مذکور مربوط به وظایف آنها بوده یا

آن کار را انجام داده یا نداده و انجام آن بر طبق حقانیت و وظیفه بوده یا نبوده باشد و یا آنکه در انجام یا عدم انجام آن مؤثر بوده و نبوده باشد به ترتیب زیر: مجازات می شود ...

نک: این ماده مرتشی را تعریف نکرده تا معنای رشوه از آن بدست آید، بلکه کسانی که مرتکب این اعمال شوند را در حکم مرتشی می داند.

۷ق. م. ۱، مواد 588 الی 594 را اختصاص به امر رشاء و ارتشاء کرده است.

دوم- رکن مادی رشاء و ارتشاء :

الف) سمت مرتشی:

اصولاً جرم ارتشاء از جمله جرایمی است که اختصاص به کارمندان و مأمورین دولتی و یا صاحبان مقام رسمی دارد و اگر غیر کارمند دولت برای انجام امری در مراجع دولتی از شخصی و جهی دریافت نماید، عمل او صرفاً اخادی و کلاهبرداری تلقی می شود.

نک: هر گاه طبیب تصدیق نامه برخلاف واقع برای معافیت از خدمت در ادارات رسمی یا نظام وظیفه یا برای تقدیم به مراجع قضایی بدهد و برای ارائه ی آن اقدام به اخذ مال یا وجهی به عنوان وعده یا تعارف کرده باشد، به مجازات مرتشی محکوم خواهد شد.

ب) سمت راشی:

۷ م 592 ق م ۱، « هر کس عالماً و عامداً برای اقدام به امری یا امتناع از انجام امری که از وظایف اشخاص مذکور در ماده 3 قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری مصوب 1367 می باشد، وجه یا مالی یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را مستقیم یا غیر مستقیم بدهد، در حکم راشی است.

نک: سمت دهنده ی وجه یا مال (راشی) اعم است از کارمندان و مستخدمین دولتی و ا فیاد عادی جامعه، صرف نظر از شغل و مقام و موقعیت و جنسیت.

ج) موضوع جرم:

۷ قانونگذار اسلامی ایران موضوع جرم ارتشاء را در قانون تشدید مصوب 1367 م حدود به « قبول وجه یا مال یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مال» نموده است.

۷ همچنین ماده 590 ق م ۱ مقرر می دارد: « اگر رشوه به صورت وجه نقد نباشد، بلکه مالی بلاعوض یا به مقدار فاحش ارزانتر از قیمت معمولی یا ظاهراً به قیمت معمولی و واقعاً به مقدار فاحشی کمتر از قیمت، به مستخدمین دولتی اعم از قضایی و اداری به طور مستقیم یا غیر مستقیم منتقل شود، یا برای همان مقاصد مالی به مقدار فاحشی گرانتر از قیمت، از مستخدمین یا مأمورین، مستقیم یا غیر مستقیم خریداری گردد، مستخدمین و مأمورین مزبور مرتشی و طرف معامله، راشی محسوب می شود.»

نک: اگر قبل از انجام عمل به مستخدم دولت وعده داده شود و پس از انجام کار، راشی به وعده ی خود عمل نماید، چون قبول وعده قبل از انجام کار بوده است، در این صورت جرم ارتشاء واقع شده تلقی می گردد.

نک: طبق روایات وارده و تنقیح مناط، دریافت هدیه از سوی مستخدمین دولت اعم از قضایی و اداری در ارتباط با وظایفی که انجام می دهند، در حکم رشوه است.

نک: موضوع جرم ارتشاء اختصاص به وجوه و اموال داشته و شامل رشوه ی بیانی نمی شود .

د: فعل مرتکب :

عمل مرتکب فعل مثبت مادی خارجی است که مال یا وجه یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مال از طرف راشی را در قبال انجام یا ترک انجام کاری که مربوط به وظایف او و یا دیگران است ، دریافت کند .

نک : اگر مأمور بر حسب توصیه و خواهش ، انجام یا خود داری از انجام عملی کرده باشد ، مورد مشمول حکم ماده 3 قانون تشدید مجازات ارتشاء نخواهد شد ، چون وجه یا مالی در کار نیست .

نک : پذیرفتن مال یا وجه و غیره از طرف مستخدم دولت ، اعم است از اینکه در هنگام انجام کار صورت گیرد یا پس از آن

سوم رکن معنوی جرم ارتشاء :

ارتشاء از جمله جرائم عمومی است ، زیرا مرتکب با علم و اطلاع و به قصد سوء استفاده از موقعیت و سمت دولتی یا کشوری ، مال یا وجه یا سند پرداخت وجه یا تسلیم مالی را قبول می نماید .

نک : گرفتن رشوه همیشه توأم با قول و قرار و تبانی قبلی با راشی است . جرم رشاء نیز مانند ارتشاء از جرائم عمومی و توأم با علم و اطلاع رشوه دهنده است .

بخش دوم : مجازات و لواحق جرم ارتشاء :

نخست : مجازات راشی و مرتشی :

الف : مجازات مرتشی :

مجازات بر اساس قیمت مال یا وجه مأخوذه توسط مرتشی متغیر است بطوری که :

1- در صورتی که قیمت مال یا وجه مأخوذه بیش از بیست هزار ریال نباشد مرتشی به انقصال موقت از شش ماه تا سه سال و چنانچه مرتکب در مرتبه مدیر کل یا هم طراز مدیر کل یا بالاتر باشد ، به انقصال دائم از مشاغل دولتی محکوم میشود .

2- در صورتی که قیمت مال یا وجه مأخوذه بی ش از بیست هزار ریال و تا دویست هزار ریال باشد مرتشی به یک تا سه سال حبس و جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه و انقصال موقت از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد . و چنانچه مرتکب در مرتبه مدیر کل یا هم طراز مدیر کل یا بالاتر باشد به جای انقصال موقت به انقصال دائم از مشاغل دولتی محکوم خواهد شد .

3- در صورتی که قیمت مال یا وجه مأخوذه بیش از دویست هزار ریال تا یک میلیون ریال باشد مجازات مرتکب پنج تا ده سال حبس به علاوه جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه و انقصال دائم از خدمات دولتی و تا 74 ضربه شلاق خواهد بود . و چنانچه مرتکب در مرتبه پایین تر از مدیر کل یا هم طراز آن باشد بجای انقصال دائم به انقصال موقت از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد .

4- در صورتی که قیمت مال یا وجه مأخوذه بیش از یک میلیون ریال باشد، مجازات مرتکب پنج تا ده سال حبس به علاوه جزای نقدی معادل قیمت مال یا وجه مأخوذه و انقصال دائم از خدمات دولتی و تا 74 ضربه شلاق خواهد بود و چنانچه مرتکب در مرحله پایین تر از مدیر کل یا هم طراز آن باشد ، به جای انقصال دائم به انقصال موقت از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد .

نک: اگر کارمندی مبلغی منتهی در چند نوبت از دیگری رشوه بگیرد، در اینجا حکم تعدد مادی جرم مصداق پیدا نکرده و عمل ثابت شده در واقع یک عمل تلقی می‌شوند. منتهی از نظر انطباق میزان مجازات بر مرتکب، جمع مبالغ م اخوذه محاسبه و نصاب آن مبنای اعمال مجازات خواهد بود.

ب: مجازات راشی:

✓ مجازات راشی علاوه بر ضبط مال ناشی از ارتشاء به حبس از شش ماه تا سه سال و یا 74 ضربه شلاق است.
 ✓ هر کس عالمأ و عامداً موجبات تحقق جرم ارتشاء از قبیل مذاکره، جلب موافقت یا وصول و ا بصال وجه با مال یا سند پرداخت وجه را فراهم آورد، به مجازات راشی بر حسب مورد محکوم می‌شود (رایش یا واسطه)

دوم: موارد معافیت راشی از مجازات:

حالت اول: معافیت راشی در صورت پرداخت اجباری رشوه جهت حفظ حقوق خود:

✓ م- 591 ق م ا « هر گاه که ثابت شود راشی برای حفظ حقوق حقه خود ناچار از دادن وجه یا مالی بوده، تعقیب کیفری ندارد و وجه یا مالی که داده است به او مسترد می‌شود»

حالت دوم: معافیت راشی مضطر:

✓ م 592 ق م ا « در صورتی که رشوه دهنده برای پرداخت رشوه مضطر بوده یا پرداخت آن را گزارش دهد یا شکایت نماید، از مجازات حبس مزبور معاف خواهد بود و مال به وی مسترد می‌گردد.»

سوم: لوایح مجازات:

الف: شروع به جرم ارتشاء:

✓ شروع به جرم عبارت از اقدام به عملیات اجرایی جرم است که اگر مانع خارجی بوجود نیاید، منجر به جرم می‌شود.
 ✓ اگر راشی وعده یا قراری با مرتشی گذارده باشد تا در صورت انجام یا ترک انجام کاری که از وظایف مستخدم دولت و با مربوط به مأمور دیگری است که در آن سازمان انجام وظیفه می‌کند صرف وعده ی راشی به تنهایی کافی از برای تحقیق جرم نیست مگر این که مرتشی اقداماتی را انجام داده باشد و به علت عاملی خارجی از ارده ی او جرم کشف شود که در این صورت با جمع وعده و قرار راشی بتوان عمل را شروع به ارتشاء تلقی نمود.

✓ قانون گذار مجازات شروع به جرم ارتشاء را در هر مورد حداقل مجازات مقرر در آن مورد تعیین کرده است و در مواردی که در اصل ارتشاء مجازات انفصال دائم از خدمات پیش بینی شده است در شروع به ارتشاء به جای آن سه سال انفصال موقت اعمال خواهد شد.

ب- بازداشت متهم به ارتشاء:

✓ هر گاه میزان مبلغ رشوه بیش از دویست هزار ریال باشد در صورت وجود دلایل کافی، صدور قرار بازداشت موقت به مدت یک ماه الزامی است و این قرار در هیچ یک از مراحل رسیدگی قابل تبدیل نخواهد بود، همچنین وزیر دستگاه می‌تواند پس از پایان مدت بازداشت موقت، کارمند را تا پایان رسیدگی و تعیین تکلیف نهایی وی از خدمت تعلیق کند. به اتمام تعلیق مذکور در هیچ حالت، هیچگونه حقوق و مزایایی تعلق نخواهد گرفت.

نک: بازداشت فوق هم نسبت به مرتشی اعمال می‌شود و هم نسبت به راشی.

نک : قرار بازداشت موقت به مدت یک ماه ، قابل اعتراض از طرف متهم بوده و اجباری بودن صدور قرار بازداشت موقت یا تعیین مدت یک ماه برای آن ، سبب قطعی بودن قرار و م حروم ماندن متهم از حق اعتراض نخواهد بود .
ج: تخفیف و تعلیق مجازات ارتشاء :

✓طبق ماده 22 ق م ا : دادگاه می تواند در صورت احراز جهات مخففه ، مجازات تعزیری یا باز دارنده را تخفیف دهد و یا تبدیل به مجازات از نوع دیگری نماید که مناسب تر به حال متهم باشد ، از آنجایی که مجازات انفصال از خدمت اعم از موقت یا دائم ، مجازات تعزیری است ، بنا بر این در اجرای این قانون می توان :
اولاً : مجازات انفصال از شغل را با رعایت تخفیف تبدیل به انفصال موقت نمود .
ثانیاً : مجازات حبس را به شرط مساعد تر بودن به حال متهم ، تبدیل به انفصال از خدمت کرد ، ولی مجازات انفصال از خدمت را نمی توان به حبس یا جریمه ی نقدی و یا شلاق تبدیل نمود ، چرا که این امر مخالف روح قانون و مقصود قانون گذار می باشد .

✓ طبق قانون مجازات کسانی که به جرم اختلاس یا ارتشاء و ... محکوم می شوند قابل تعلیق نیست لذا مجازاتهای مقرر در ماده 3 قانون تشدید مجازات ارتشاء و ... اعم از انفصال موقت یا دائم یا حبس و یا شلاق قابل تعلق نمی باشد .
نک- مجازات شرکا در جرم ارتشاء قابل تعلیق نیست ولی مجازات معاونین در جرم ارتشاء قابل تعلیق است .

مبحث سوم : جرائم علیه نظام اخلاقی و عفت عامه :

مقدمه : اصولاً طرفی که برای مبارزه با انحطاط اخلاقی افراد یک جامعه وجود دارد از دو راه خارج نیست .

1- طرق اخلاقی 2- طرق جزائی

✓ اعمال منافی عفت در دو بحث مورد بررسی قرار می گیرد .

اول : اعمال منافی عفت عمومی مستوجب حسد ، دوم : اعمال منافی عفت عمومی مستوجب تعزیر

فصل اول- حد زنا

بخش اول : ارکان تشکیل دهنده جرم زنا :

نخست : رکن قانونی :

الف تعریف :

✓زنا که از نظر لغوی جفت شدن مرد و زن با هم به حرام و بطور نا مشروع است .

✓زنا از نظر حقوقی جماع غیر مشروع است ، خواه در جهت آلت تناسلی باشد ، خواه نه .

ب : ماده قانونی :

✓ 632 ق.م.ا.: زنا عبارتست از جماع مرد با زنی که بر او ذاتاً حرام است،گر چه در دبر باشد در غیر موارد و طی به شبهه

دوم رکن مادی جرم زنا :

الف - مرتکب جرم :

✓فاعل زنا حتماً باید یک مرد باشد و زنی نمی تواند عامل عمل زنا شود .

نک: منظور از مرد اینست که اگر فاعل، شخص خنثی و بالاخص خنثی مشکله و یا غیر بالغ باشد، موضوع از مشمول حکم خارج خواهد شد.

ب- فعل مرتکب: عمل مرتکب در جرم زنا، فعل مثبت مادی خارجی است که به صورت عملی موقعه تحقق پیدا میکند. مقصود از عمل موقعه، داخل کردن آلت رجولیت به درون فرج زن است.

ج: موضوع جرم:

زمانی جرم زنا واقع می شود که بین زن و مرد رابطه ی زنا شویی دائم یا موقت وجود نداشته باشد. و آنها با یکدیگر موقعه ی نا مشروع انجام دهند.

سوم: رکن معنوی جرم زنا:

در جرم زنا دو نوع سوء نیت وجود دارد:

الف- سوء نیت عام: بدین مفهوم است که مرتکب اعم از زانی و زانیه بدانند که عمل آنها جرم است و رابطه ی زناشویی بین این دو وجود ندارد و قانوناً و شرعاً زن بر او حرام می باشد.

2- سوء نیت خاص: و آن این است که عمل موقعه همراه با قصد مجرمانه باشد مقصود از مجرمانه همانا دخول آلت رجولیت آن در قبل یا دبر زن می باشد.

نک - 642 ق م ا: زنا در صورتی موجب حد می شود که زانی یا زانیه بالغ و عاقل و مختار بوده و به حکم و موضوع آن نیز آگاه باشند.

بخش دوم: انواع زنا مستوجب حد:

نخست: زنا مستوجب حد قتل:

م 82 ق م ا: حد زنا در موارد زیر قتل است و فرقی بین جوان و غیر جوان و محصن و غیر محصن نیست:

الف- زنا با محارم نسبی ب- زنا با پدر که موجب قتل زانی است

ج- زنا با غیر مسلمان با زن مسلمان که موجب قتل زانی است.

د- زنا با عتف و اکراه که موجب قتل زانی اکراه کننده است.

نک: قرابت رضاعی از حیث حرمت نکاح، در حکم قرابت نسبی است مشروط بر اینکه:

اولاً: شیر زن از حمل مشروع حاصل شده باشد.

ثانیاً: شیر مستقیماً از پستان مکیده شده باشد.

ثالثاً: طفل لااقل یک شبانه روز و یا پا نرده دفعه متوالی شیر کامل خورده باشد، بدون اینکه در بین، غ ذای دیگر یا شیر زن دیگر را بخورد.

رابعاً: شیر خوردن طفل قبل از تمام شدن دو سیال از تولد او باشد.

خامساً: مقدار شیری که طفل خورده است از یک زن و یک شوهر باشد.

نک: اگر غیر مسلمان با زن مسلمانی زنا کند غیر مسلمان به قتل می رسد و زن مسلمان بر حسب مورد بر اینکه محصن

باشد یا غیر محصن، مستوجب رجم یا جلد می باشد.

دوم- زناى مستوجب رجم :

✓ در زناى مستوجب رجم یا زن محصنه است «شوهر دار» یا مرد محصن است «دارای همسر» و یا هر دو .

✓ م 83 ق م ا . حد زنا در موارد زیر رجم است :

الف : زناى مرد محصن یعنی مردی که دارای همسر دائمی است و با او در حالی که عاقل بوده جماع کرده و هر وقت نیز بخواهد می تواند با او جماع کند.

ب: زناى زن محصنه با مرد بالغ ، زن محصنه زنی است که دارای شوهر دائمی است و شوهر در حالی که زن عاقل بوده است با او جماع کرده و امکان جماع با شوهر را نیز داشته است. نک: زنی که در عده رجعیه است ، از نظر آن که در مدت عده برای شوهر حق رجوع است مانند زناى محصنه شناخته شده است

سوم : زناى مستوجب جلد : «تازیانه» : حد جلد نسبت به مرد بی زن و زن بی شوهر جاری می شود .

✓ - در اجرای مجازات جلد ، نباید رأفت و مهربانی به خرج داد تا مرتکبین بر عمل زشت خود تشویق نشده و بر این کار شوم، اصرار نورزند .

✓ زن و مرد زنا کننده بنا بر قانون الهی مجازات یکسان دارند خواه مسلمان باشند خواه کافر .

✓ چنانچه مرد دیوانه ای «محصن یا غیر محصن» با زن بی شوهری زنا کند در این صورت دیوانه از مجازات معاف و زن زانیه به مجازات جلد محکوم خواهد شد .

اگر مرد عاقلی با دختر صغیر و غیر بالغ زنا کند ، در صورتی که محصن باشد رجم ، والا مجازات جلد در باره ی او اجرا می شود .

بخش سوم : طرق اثبات جرم زنا :

نخست اقرار مجرم :

الف : خصوصیات اقرار کننده :

✓ اقرار در صورتی نافذ است که اقرار کننده دارای اوصاف بلوغ ، عقل و اختیار باشد .

✓ م 64 ق م ا « زنا در صورتی مستوجب حد می شود که زانی یا زانیه ، بالغ عاقل و مختار بوده و به حکم و موضوع آن نیز آگاه باشد .

ب : تعداد اقرار :

✓ 682 ق م ا « هر گاه مرد یا زنی در چهار بار نزد حاکم اقرار به زنا کنند ، محکوم به حد زنا خواهند شد و اگر کمتر از چهار بار اقرار نمایند تعزیر می شوند .

ج: انکار بعد از اقرار : قانون گذار در دو حالت عدول از اقرار را در قانون مجازات اسلامی پیش بینی نموده است :

حالت اول انکار کمتر از چهار بار اقرار :

✓ م 68 ق م ا « هر گاه مرد یا زنی در چهار بار نزد حاکم اقرار به زنا کند ، محکوم به حد زنا خواهد شد و اگر کمتر از چهار بار اقرار نماید تعزیر می شود .» .

نک - منظور از تعزیر، زدن تازیانه به میزان کمتر از حد است .

حالت دوم : انکار بعد از چهار بار اقرار نزد حاکم :

712 ق م ا « هر گاه کسی اقرار به زنا کند و بعد انکار نماید در صورتی که اقرار به زنا باشد که موجب قتل یا رجم است با انکار بعدی حد رجم و قتل ساقط می شود ، در غیر این صورت با انکار بعد از اقرار حد ساقط نمی شود .

دوم : شهادت شهود :

✓ طبق قانون شاهد باید بالغ ، عاقل ، عادل و با ایمان بوده و طهارت مولد نیز داشته باشد .

✓ شرایط شهادت برای اثبات جرم زنا :

1- شهادت شهود باید روشن و بدون ابهام و مستند به مشاهده باشد و شهادت حدسی معتبر نیست .

2- شهود باید اتفاق کلمه بر یک کار ، یک زمان و یک مکان داشته باشند و گونه حد قذف می خورند .

3- شهود باید بدون فاصله ی زمانی یکی پس از دیگری شهادت دهند و گر نه حد قذف می خورند .

✓ - به موجب ماده 74 ق م ا «زنا چه مستوجب حد جلد باشد و چه مستوجب حد رجم با شهادت چهار مرد عادل و یا سه مرد عادل و دو زن عادل ثابت می شود .

نکته : در صورتی که زنا فقط موجب حد جلد باشد با شهادت دو مرد عادل و چهار زن عادل ثابت می شود .

بخش چهارم مجازات زنا و لواحق آن :

نخست : کیفیت اجرای حد زنا :

الف : کیفیت اجرای حد قتل :

✓ اجرای این قبیل مجازات از طریق اعدام ، بوسیله ی دار زدن انجام می گیرد و مجری آن مأمور نیروی انتظامی می باشد
ب : کیفیت اجرای حد رجم :

✓ در هنگام اجرای رجم مرد را تا نزدیکی کمر و زن را تا نزدیکی سینه در گودال دفن می کنند و آنگاه رجم می نمایند .

✓ اگر زنا با شهادت شهود ثابت شده باشد شهود باید اول از همه سنگ بزند و اگر با اقرار ثابت شده باشد اولین سنگ را قاضی صادر کننده ی رای می زند .

ج : کیفیت اجرای حد جلد :

✓ حد جلد مرد زانی باید ایستاده و در حالی اجرا گردد که پوشاکی جز ساتر عورت نداشته باشد و تازیانه به شدت به تمام بدن وی به غیر از صورت و ورت زده می شود .

✓ حد جلد را به زن زانی در حالی می زنند که زن نشسته و لباس های او به بدنش بسته باشد .

نک- اگر شخص محکوم به چند حد شود اجرای آنها باید به ترتیبی شود که هیچکدام از آنها زمینه ی دیگری را از بین نبرد .

دوم: لواحق مجازات حد زنا :

الف : موارد تشدید مجازات حد زنا:

1- هر گاه پیر مرد یا پیر زنی که دارای همسر دائمی باشند ، مرتکب عمل زنا شود ، علاوه بر حد رجم به صد تازیانه نیز محکوم خواهد شد .

2- م 87 ق م ا « مرد متاهلی که قبل از دخول با همسر خود مرتکب زنا شود به حد جلد و تراشیدن سر و تبعید به مدت یکسال محکوم خواهد شد . »

3- تعدد جرم یکی از جهات تشدید مجازات است و هر گاه کسی به دفعات متعدد مرتکب جرم گردد باید به تناسب هر یک از آنها مجازات شود .

م 89 ق. م. ا « تکرار زنا قبل از اجرای حد در صورتی که مجازاتها از یک نوع باشد موجب تکرار حد نمی شود ولی اگر مجازاتها از یک نوع نباشند حد تکرار می شود .

4- هر گاه زن یا مردی چند بار زنا کند و بعد از هر بار حد بر او جاری شود در مرتبه ی چهارم کشته می شود .

ب: موارد مصونیت از مجازات های زنا :

1 - توبه مجرم: م 72 ق م ا « هر گاه کسی به زنایی که مستوجب حد است اقرار کند و بعد توبه نماید قاضی می تواند

تقاضای عفو او را از ولی امر بنماید و یا حد را بر او جاری نماید . »

نک : توبه مجرم فقط اختصاص به مواردی ندارد که حد با اقرار ثابت شده باشد بلکه شامل مواردی هم که توسط شهادت شهود و با علم قاضی ، جرم ثابت شده باشد دارد . همچنان که در ماده ی 81 ق م ا آمده است : هر گاه زن یا مرد زانی قبل از اقامه شهادت توبه نماید ، حد از او ساقط می شود و الا ساقط نمی شود .

2- در غیر موارد توبه : ✓ اگر زانیه بار دار بوده و یا دوران تماس خود را بعد از زایمان طی نماید ، حد قتل یا رجم اجرا

نمی شود همچنین بعد از وضع حمل ، در صورتی که نوزاد کفیل نداشته باشد و بیم نثف شدن نوزاد برود ، حد جاری نمی شود .

✓ در مورد محکوم علیه مریض ، چنانچه طبق نظر و تجویز پزشک و تایید قاضی صادر کننده ی حکم ، مرض او مانع از اجرای مجازات شود اجرای حکم تا رفع مانع به تاخیر خواهد افتاد .

✓ هر گاه مریض یا زن مست فاضه ، محکوم به قتل یا رجم شده باشد حد بر آنها جاری می شود ولی اگر محکوم به جلد باشد اجرای حد تا رفع بیماری و استفاضه به تأخیر می افتد .

ج : شروع به جرم زنا:

✓ چون در شروع به جرم زنا از طرف قانون گذار مقررات خاصی وضع نشده است ، بر این اساس تعیین مجازات شروع به جرم زنا در اختیار قاضی رسیدگی کننده است .

د : معاونت در جرم زنا:

✓ امکان تحقق معاونت در جرم زنا نیز وجود دارد ، بدین نحو که شخص دو جوان دختر و پسر را تشویق به امر زنا کند و در صورت انجام عمل موافقه ، حتی مبلغی وجه به آنها پرداخت کند .

✓ قاضی محکمه می تواند در صورت اثبات عمل معاونت ، معاون را به مجازات تعزیری محکوم نماید.

«پایان»

VARAMIN-TPNU-AC.VCP.IR

دانشگاه پیام نور مرکز ورامین - رشته حقوق

Varamin_news@live.com